

USTAŠKO-DOMOBRAŇSKI I ČETNIČKI DOKUMENTI

BR. 285

**NAREĐENJE DELEGATA ČETNIČKE VRHOVNE KOMANDE
OD 1 APRILA 1943 GOD. DA ČETNIČKE JEDINICE KRENU
PREMA NEVESINJU¹**

PUKOVNIKU STANIŠIĆU GACKO

Naša vojska tučena je na Trusini. Komunisti napreduju Stocu i Bileću.² Nemoj čekati nikakve nove snage nego kreni odmah na Nevesinje. Popović³ je tučen i kreće Bileću. Vidačić⁴ brani Hrgud. Ja ću u petak napasti na njihovu glavninu u Nevesinju. Ako ne kreneš, to je nesreća. Bolje da pošteno poginemo nego da pobede komunisti! Ja sa svojim bosanskim četama idem makar niko ne krenuo.

Jevđević

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/4—1, k. 103. Naređenje je vjerovatno poslato 1 aprila 1943 godine.

* Vidi dok. br. 3 i 76.

³ Milorad Popović, četnički komandant. Početkom 1945 god. ubijen u borbi protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske.

⁴ Milorad Vidačić, komandant Trebinjske četničke brigade

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 1 APRILA 1943 GOD. O POKUŠAJIMA ČETNIČKIH JEDINICA DA PREDU U NAPAD NA JEDINICE NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE¹

GLAVNI STOŽER „OP“
HRVOPO—SUŠAK
III. SBOR „Glst“.

Četnici tučeni na Trusini.² Partizani zauzeli Šipačno (15 km zapadno od Gacka) i Fojnicu³ i napreduju prema Bileću i Stolcu.

Pokušavam uticati na četničke vođe da netučenim jedinicama napadnu partizane,⁴ kako ne bi Kula,⁵ Gacko i Stolac bili napadnuti premoćnim i bolje oboružanim partizanima.⁶

Javljeno Glavnom stožeru, Hrvopo-u i III. sboru.

6. divizija Op. Br. 3253/tajno

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 3253/taj.
U Mostaru, dne 1/IV 1943

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 14/4—3, k. 103.

* Opširnije vidi u dok. br. 76 i 285.

> Vidi dok. br. 51 i 288.

⁴ Vidi dok. br. 285.

⁵ Kula Fazlagić

« Vidi dok. br. 51 i 76.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU
PRI NJEMAČKOJ 714 PJEŠADISKOJ DIVIZIJI OD 1 APRILA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA POD-
RUČJU KOTOR VAROŠI¹**

Kroat. Verb. Offiz bei der 714. I. D.
Častnik za vezu kod 714. pješ. div.
Op. Nr. 660.— taj.—
1. travnja 1943.—

Predmet: Dnevno
izvješće. —

GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA
Operativni odjel.

I.

Akcija u toku:

Skupina neprijatelja-' oko Kotor Varoši odbačena na J.
Ostalo nepromjenjeno. —

Opskrbna preselica Bos. Krupa — Bihać uz stalni dodir
sa neprijateljem obavljena. 5 mrtva neprijatelja, 1 Nijemac
ranjen.

Zaokruženje oko Kotor Varoši razbijeno. Uz pomoć zra-
koplovstva partizani odbačeni na J i progone se. Gubitci ne-
prijatelja: 60 mrtvih, oko 50 ranjenih, 2 zarobljena. Njemci:
1 poginuo, 2 ranjena. Domobranstvo: 5 poginulih, 7 ranjenih,
50 nestalih. Istraga protiv nestalih koji se vraćaju u toku.

II.

Kretanje:

Stožer II. bojne sa 6 satnijom gren. puk. 741 u Jajcu,
dalnje preselice slijede do 2.IV.

10. satnija gren. puk. 721 u Prijedoru.

III. topničkog puka 369 otpuštena iz područja divizije.

III. bojna 3. gorskog sdruga u Bos. Krupu.

I. bojna lov. puk. br. 10. IV. top. sklop, u San. Mostu.

III. bojna lov. puk. br. 10. u Prijedoru.

Pukovnik Cardašić preuzeo 2. domobranksu lovačku bri-
gadu.

III.

Namjere:

Pješ. puk. br. 11. pročišćavanje Petrove Gore od Cetin-
grada, Vk. Kladuše, Starog Sela prema S.

Podhvata Rujiška: skupina Görtz (I. bojna lov. puk. 721,
IV. bojna, gorskog sdruga, 4. bitnica top. sklop. 661) od
Bos. Novog preko Rudice — Čađavice na Alibegov Dubovik
(6—9 km odnosno 17 km J. Bos. Novog). I. bojna 3. gorskog
sdruga od Buševića Blatna na Vk. Rujišku (15 km JZ odnosno
14 km JJZ Bos. Novi). II. bojna 3. gorskog sdruga od Otoka
prema Vk. Rujiški, dijelovi podhvatne skupine (Eingreifgruppe)
187 Res, Div. sa III. bojnom 3. gorskog sdruga iz Bos. Krupe
prema Alibegov Dubovik.

Lovački odjeli u Samaricu, Bihać, J luka Une — Sane,
J Kotor Varoš, S Jajca — Jezero.

I. bojna pješ. puk. br. 10. IV. top. sklop, u Ključu.

III. bojna pješ. puk. br. 10. u San. Mostu. —

ČASTNIK ZA VEZU
satnik (v. Ullisperger):
Fon Ullisperger

**IZVJEŠTAJ POSADNOG ZAPOVJEDNIŠTVA GACKO OD
1 APRILA 1943 GOD. O ZAUZIMANJU FOJNICE OD STRANE
JEDINICA NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE¹**

DOMOBRANSKA BRZOJAVKA

Broj	Vrsta	Broj riječi	Vrijeme	Primljena od Gacka putem krugovala	Predana putem	Potpis krugovalnika
5/6	Z	92	1/IV 08s00m	Vrijeme 1/IV u 08 s 45 m	Vrijeme = s — m	Mikulić v. r.
Službeni Podatci		Adresa: Zadić Mostar, III b. jna Bileće				

U Šipačnom nalazi se 300 do 400 partizana.² Šipovljani puškari izbjegli. Suraduju sa našim milicionerima koji se nalaze u Planini Bjelašnici. Prema jutrošnjim podacima selo Fojnica zauzeto od partizana sinoć oko 2300 sata.³ Brzoglasna veza sa Fojnicom prekinuta. Sinoć u Gacko stiglo tri četnička bataljona u jačini od 1000 ljudi. Po dobivenim podacima namjera partizana je zauzimanje Gacka i Bileća radi spajanja sa Pivom i Golijom. U Goliji formiran bataljon partizanski pod zapovjedništvom Milivoja Perovića, učitelja, koji čeka pogodan trenutak za napad. —

Pozap Gacko broj 233/tajno

ZAPOVJEDNICTVO

6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. broj 3251/tajno

U Mostaru, dne 1/IV/1943.

Tčk. 5 op. dnevnika za 1. IV.— u SPISE

Glavar stožera
Glst. satnik, Šimonović
Šimonović

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/4—1, k. 103.

² U Šipačnu su se nalazile jedinice Prve dalmatinske NOU brigade. Vidi dok. br. 51.

³ Fojnicu su oslobodile jedinice Desete hercegovačke NOU brigade. Vidi dok. br. 3 i 51.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE
DIVIZIJE OD 2 APRILA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U ISTOČNOJ HERCEGOVINI¹**

**ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE**

Op. Br. 3306/taj.
U Mostaru, dne 2. travnja 1943.

Predmet: Dnevno izvješće
Broj 91.—

- GLAVNOM STOŽERU ORUZ. SNAGA „OP“ ...
- HRVOPO-U SUŠAK
- III. DOMOBRANSKOM SBORU (Glst.)
- III. D. S. PODRUČJU (Glst.)
- II. SEKTORU (POPUNIDBENO SINJ)
- SASTAVAK. —

**STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODACIMA TOKOM 2. TRAVNJA
1943 GOD.**

I.

A) Kratka ocjena situacije:

Kriza traje i dalje. Talijani i dalje vrše pritisak za povlačenje četnika ka Bileći uskraćujući im hranu i streljivo; za sada u tome nemaju uspjeha.

B) Djelatnost podređenih četa i pojedinosti o neprijatelju:

Borba protiv partizana u istočnoj Hercegovini svodi se za sada još na prikupljanje četničkih snaga i pojedinačne dvo-boje između partizana i naših milicionera i domobrana odnosno četnika. Za sada su partizani nadmoćniji.

Noću 1./2. IV. dvije partizanske brigade² jačine oko 2.000 ljudi napale su četničku skupinu kod Fatnice; napad je odbijen.

Jedna četnička skupina tokom 1. IV. zauzela je postave između Meke Grude i Plane, a druga između Plane i Fatnice.

Danas je otpočeo napad Crnogoraca, Gatačkog četničkog bataljona i naših milicionera i domobrana od Gacka ka Fojnici. Desno od puta napadaju Crnogorci, a lijevo od puta dio naših milicionera Kule Fazlagića sa polu satnijom domobrana iz

Gacka i dvije čete gatačkog četničkog bataljona; lijevo krilo osigurava milicija Kule Fazlagića demonstracijom u smjeru s. Sipačno. Otpor partizana je jak, ali naši ipak polako napreduju. Partizani pokušavaju obilazak Gacka sa sjevera; danas im je uspjelo zauzeti s. Vrba (10 km sjeverno od Avtovca). Pukovnik Stanišić naložio je protunapadaj za povraćaj s. Vrba.

Danas je otpočeo i napad četničkih skupina od Mostara i Berkovića.

Talijanske čete i naša 17. satnija 13. p. p. nalaze se na dosadanjim postavima.

C) Vlastite mjere:

Potrebno je posredovati kod Superslode³ da i Talijani pristupe aktivnom djelovanju protiv partizana u istočnoj Hercegovini, ako se to uopće može postići. Mi ovde ne možemo ništa postići, pa i ne posređujem više kod ovdašnjih talijanskih zapovjedništava.

Tokom 3. IV. prebaciti ću zrakoplovom posadi Gacka u Kulu puščano streljivo i bombe.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH CETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

Talijani iz Bileća počev od 1. IV. evakuiraju brašno kamionima u Dubrovnik.

Hrana naše posade Bileća djelom je evakuirana u Trebinje.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

Nije bilo. —

Zapovjednik, pukovnik
S a r n b e k
Sambek

(M. P.)

³ Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija“

**ZAHTJEV ČETNIČKOG KOMANDANTA BAJA STANIŠICA
OD 2 APRILA 1943 GOD. ŠESTOJ USTAŠKO-DOMOBRAN-
SKOJ DIVIZIJI ZA DODJELU MUNICIJE I BOMBI¹**

DOMOBRANSKA BRZOJAVKA

Broj	Vrsta	Č	Vrijeme	Primljena od Gacka krugovalom	Predana putem	Podpis kru- govalnika
36	Z	52	2 IV (1040)	Vrijeme 2 IV 0745	Vrijeme ..u..s..m	Grego v. r.
Službtni p daći		Prije svega =		Adresa Zadić Mostar		

Pošto nam je nemoguće dobijati municiju iz Bileća pošaljite hitno avionom municiju za jugoslovenske i talijanske puške i ručne bombe. Za italijansku pušku 20 sanduka, a za jugoslovensku 40 sanduka. Ručnih bombi 30 sanduka za noćnu borbu. Napad² pećima u 7 sati u jutro. —

Pukovnik Stanišić Pozap Gacko
broj 247/tajno.—

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Broj 3282/taj.
U Mostaru, dne 2/IV 1943.

Tčk. 2 op. dnevnika za 2. IV. 1943. — priepis Jevđeviću
Pozap Gacku po konceptu.

GLAVAR STOŽERA
Glst. satnik, Šimoković
Šimoković

BR. 291

**OBAVJEŠTENJE MINISTARSTVA VANJSKIH POSLOVA
NDH OD 3 APRILA 1943 GOD O POSTIGNUTOM SPORA-
ZUMU SA DELEGATOM ČETNIČKE VRHOVNE KOMANDE¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA
ZAGREB

Broj: H. T. 155/1943.

Zagreb, 3. travnja 1943.

Predmet: Jevđević — pregovori.

OBĆEM UPRAVNOM POVJERENICTVU

Sušak

Glavni stožer domobranstva sa Op. broj 3170/taj. od 27. III. 1943 dostavio je slijedeći izvještaj:

„Zapovjedništvo 6. pješačke divizije Mostar sa Op. br. 2896/tajno od 19. III. 1943 g. dostavilo je slijedeće:

Danas u 11 sati održao sam ponovno sastanak sa vođom četnika Jevđevićem. Ja sam bio sa glavarom stožera, a on sa jednim svojim častnikom.

Uspio sam postići slijedeće:

1. Jevđević garantira sigurnost naših posada Gacko i Nevesinje (domobrana i oružnika) kao i pučanstva u navedenim mjestima. Isto tako spreman je osigurati željeznički promet Mostar—Trebinje—Bileća i Mostar—Dubrovnik od svakog napada i nasilja četnika, ali traži uklanjanje iz oblasti Ravna stanovitih ustaša, koji izazivaju izgrede i sukobe. Sa zapovjednikom 6. oružničke pukovnije preispitati ću stanje u oblasti Ravna i vidjeti šta se tamo može učiniti.

Za naše milicionere u oblasti Gacka i Nevesinje ne može primiti nikakove obaveze, jer kaže da sa njima nema nikakove veze niti ga oni zanimaju. (Zaista je zadnji pritisak dolazio od Talijana a ne od četnika).

2. Rad naših oblasti u Gackom i Nevesinju biti će u svemu kao i prije, t. j. za vrijeme dok su u Nevesinju i Gacku bile talijanske posade, s tim da će sva administrativna pitanja riješavati naše upravne oblasti.

Pri ovome Jevđević samo moli, da se obskrba ovih krajeva vrši kao i do sada i kao i ostali krajevi države.

3. Da se posade Gacko i Nevesinje bez daljnega mogu pojačati na po jednu bojnu u svakoj, a eventualno dalje pojačanje vršilo bi se sporazumno. Pri tome svako pojačanje vršiti će se samo domobranima a ne ustašama. Pri ovome Jevđević moli, da u navedenim posadama ne služe ljudi iz okolice.

4. Služba sigurnosti u Gackom i Nevesinju vršiti će se sporazumno između domobranstva-oružništva i četnika, pri čemu se neće od strane četnika postavljati nikakova ograničenja ili uslovi.

5. Sve hrvatske preselice na cesti Mostar—Nevesinje—Gacko i obratno biti će osigurane od četnika u jačini u kojoj to Jevđević smatra potrebnim, pošto je on za sigurnost istih odgovoran.

6. Poslije završene akcije protiv partizana vratiti će sve otete konje od pučanstva u oblasti Imotski —Grude — Široki Brijeg.

7. Skupinu četnika u selu Buna ne samo da će disciplinirati već kako kaže, većim dielom pobiti, jer je navodno partizanski orijentirana. Ovome će pristupiti odmah poslije završene akcije protiv partizana, te će tada omogućiti povratak i neuznemiravano djelovanje naše oružničke postaje.

8. Omogućiti će povratak i neuznemiravano djelovanje naše oružničke postaje u selu Bijelo Polje. Povraćaj oduzetog oružja ovoj oružničkoj postaji za sada ne može garantirati, ali će uznastojati i to ostvariti.

9. Da za naše pučanstvo na putovanju smjerom Mostar—Nevesinje—Gacko i obratno vriede u potpunosti naše putne isprave, bez četničkih a za njegove pripadnike četničke bez naših, što će kontrolirati zajedničke straže na ulazima i izlazima u Nevesinje i Gacko.

10. Da zajednički poradimo na smirivanju strasti i da sve sporove rješavamo mješovitim povjerenstvima na licu mjesta.

11. Najstrožije je zamjerio (predamnom je napisao i odpremio brzojavku) svojem zapovjedniku u Gacku Stareviću, za izvršenu provalu u obćinsku zgradu i pucanje na našu obhodnju dne 18. III. i zabranio mu je svako dalje izazivanje izgreda i nesuglasice.

Ovom prigodom Jevđević je istaknuo kako postoji neka kombinacija, da u oblast Stolca dođu neke njemačke snage, ali da bi on mnogo više volio, da u Stolac dođe jedna hrvatska bojna. Po ovome mu nisam dao nikakove obaviesti.

Sa svoje strane obećao sam Jevđeviću, da se nad lojalnim pravoslavnim pučanstvom na području zaposjednutom od strane hrvatskih i njemačkih četa, a poglavito u selu Bogodol, Goranci, četiri sela oko Širokog Brijega i sedam sela oko Imot-

skog neće vršiti nikakova nasilja, kako sa naše tako ni sa njemačke strane. Molim za potrebno posredovanje kod naših upravnih vlasti i kod njemačkih vojničkih vlasti, da se ovo moje obećanje u svemu poštuje, jer je inače svaki dalji rad na smirenju i održanju snošljivih odnosa nemoguć.

Sve ovo postignuto je u nevezanom razgovoru bez ikakvog pismenog ugovora. Jedino su sa obje strane pravljene približne (bez ikakvog potpisivanja).

Na ovom sastanku Jevđević mi je izložio i svoje podatke o situaciji u oblasti istočno od Neretve. Iz ovih podataka vidi se da ne dostaju čete pukovnika Baje Stanišića, za koje mi nije rekao gdje se nalaze.

Blizka budućnost će pokazati hoće li Jevđević biti u stanju zagarantirati svoja obećanja i u praksi."

Dostavlja se gornje naslovu radi obaviještenja.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI !

(M. P.)

Po naredbi ministra:
Pročelnik političkog odjela:
V. Bačić
(Dr. V. Bačić)

**DNEVNI IZVJEŠTAJ ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 3
APRILA 1943 GOD. O POKRETIMA I BORBAMA JEDINICA
NOV U ISTOČNOJ HERCEGOVINI¹**

**ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE**

Op. Br. 3330/taj,

U Mostaru, dne 3. IV. 1943 g.

Predmet: dnevno izvješće
broj 92. —

- GLAVNOM STOŽERU ORUŽ. SNAGA „OP“.
- HRVOPO-U SUŠAK
- III. DOMOBRANSKOM SBORU (Glst.)
- III. D. S. PODRUČJU (Glst.)
- II. SEKTORU (POPUNIDBENO SINJ).
- SASTAVAK. —

**STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODACIMA TOKOM 3 TRAVNJA
1943 GOD.**

I.

A) Kratka ocjena situacije:

Partizani² sve više preplavljaju cijelu istočnu Hercegovinu. Kako izgleda, Talijani im se nigde ne misle suprotstavljati, a četnici im nisu dorasli, te jedna oblast za drugom pada u ruke partizana. Talijani napuštaju Stolac (tvorivo su već evakuirali) a ima znakova prema kojima se može zaključiti da misle napustiti i Bileću. Zagrebački sporazum primjenjuju jedino za iskorišćenje naših četa da brane njih ili da im osiguraju nesmetano povlačenje i odstupanje; potom nas svuda i uvijek ostavljaju na cjedilu. O općem stanju i svojim namjerama ne daju nam nikakve obavijesti, kao ni o svojim zapovjedima izdatim četnicima. Sa svojim četama u opće se više ne upuštaju u borbu.

B) Djelatnost podređenih četa i pojedinosti o neprijatelju:

Protunapadaj četnika dne 2. IV. za povraćaj s. Vrba nije uspio, te su partizani obilaskom desnog krila četničkih postava izravno ugrozili Gacko. Obzirom na takvo stanje četnici su

odlučili napustiti Gacko. Ovo je primoralo i našu posadu zajedno sa milicijom na napuštanje Gacka i povlačenje u smjeru Kule Fazlagića. Krugovalna postaja Gacka javila se iz Gacka zadnji puta 2. IV. u 19,10 sati. Zapovjednik posade, zbog kratkoće vremena i nemanja prevoznih sredstava, nije mogao evakuirati hranu već ju je podijelio porodicama milicionera, koje su ostale kod svojih kuća. Četnici su se povukli prema s. Dramešina (6,5 km. sjev. ist. od Gacka), Jasenik (6 km. ist. od Gacka) i Stepen (10 km. juž. od Gacka). Borbe između četnika i partizana u oblasti Gacka vode se sada na crnogorskoj granici.

Krugovalna postaja Gacka javila se je prvi puta iz Kule tek danas oko podne; zapovjednik satnije izvjestio je da se sa satnijom i milicionerima namjerava preko Bjelašnice probijati u smjeru Stolca ili Mostara. Preporučio sam mu, da bi po mom mnijenju bilo najbolje odmah, sa jakim osiguranjem, otpočeti izvlačenje prema Bileći. Međutim nije sigurno da je ova brzopjavka primljena u Kuli, jer primitak nije potvrđen (predata je u spiepo). Oko 17 sati poslao sam ovu preporuku i zrakoplovom.

Bileća i Kula do sada nisu napadane.

Skupina od oko 300 partizana nalazi se u oblasti s. Ljubomir (12 km. jug. zap. od Bileća) navodno sa namjerom probijanja prema s. Mosko (8 km. sjev. ist. od Trebinja) — Lastva (10 km. ist. od Trebinja).

C) Vlastite mjere:

Od zapovjedništva divizije „Marche" tražio sam, da se ne bombardira Kula Fazlagića u kojoj je naša posada sa milicionerima niti Gacko i s. Gračanica sa neposredno okolnim selima, jer su u njima ostale porodice naših milicionera.

Isto tako ponovo sam tražio povlačenje naše 17. satnije 13. p. p. (bivše posade Nevesinja), koja se nalazi na postavu: Komić (546) — Ravnice (2 km. sjev. od Blagaja) na retabliranje u Mostar, što je odbijeno navodno zbog toga, što su tamo otpočele borbe sa partizanima.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH ČETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

Prema obavijesti talijanskog posadnog zapovjedništva u Trebinju trebale su tokom 2. IV. stići u Trebinje 2 bojne crnih košulja, danas jedna bojna divizije „Messina", a sliedećih dana još neki dielovi; uloga i raspored ovih četa za sada nisu poznati.

Talijani su danas obavijestili našeg kotarskog predstojnika u Stolcu, da njihove čete napuštaju Stolac; evakuaciju tvoriva

već su izvršili u Čapljinu. Veliki župan iz Mostara i zapovjednik 6. oružničke pukovnije naložili su, da se zajedno sa Talijanima evakuiraju u Čapljinu i svi naši državni uredi i oružnici; ovo međutim nailazi na teškoće zbog nedostatka prevoznih sredstava u kom pogledu nam Talijani neće pružiti nikakvu pomoć.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

Nije bilo. —

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik
S a r n b e k
S a m b e k

BR. 293

**BOJNA RELACIJA SEDME PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 4
APRILA 1943 GOD. ZA MJESEC MART¹**

STOŽER

7. PJEŠAČKE PUKOVNIJE

Op. Br. 378/taj.

4 — IV — 1943 god.

Travnik

Predmet — Obća bojna relacija-

ZAPOVJEDNICTVU 4. LOVAČKE BRIGADE

I. dio.

a) *Operacije i poduhvati.*

U cilju uništenja i proganjanja razbijenih odmetnika kod Konjica 1. ožujka t. g. pukovnija poduzima poduhvat u zajednici sa njemačkim snagama² na prostoru desno Vranjača (1310) — s. Trešnjevica — s. Višnjevica — s. Seonica — s. Podhum i lijevo Konjic — rijeka Neretva — Ostrožac sa zadatkom da zaposjedne crtu Ostrožac — s. Seonica, te da uhvati vezu sa našim dijelovima koji su nadirali iz sjevernog pravca kod Podhuma.

Ovaj poduhvat trajao je do uključivo 3. ožujka t. g. kada je dostignuta i zaposjednuta crta Ostrožac — k. 466 — Go-

rica — Trusina — k. 500 — s. Seonica. U toku poduhvata bilo je odpora od strane odmetnika ali relativno slabijeg. Kod odmetnika bilo je manjih gubitaka, dok vlastiti gubici bili su mali.

Daljnje produženje poduhvata nije bilo moguće uslied nadmoćnosti odmetnika te se je pukovnija zadržala u obrani na pomenutoj crti sve do 9. ožujka t. g. kada je tokom noći 9./10. ožujka uslijedio napadaj odmetnika³ na naše postave sa nadmoćnim snagama, te je pod pritiskom pukovnija zajedno sa njemačkim postrojbama bila prisiljena da se povuče na obranbenu crtu Vranjača (1310) — Brdo (1387) — Bikova Kosa — Križ (1268) — Koznik (1244) — Pleševac (1092) — Križ (818) sa zadatkom najupornije obrane u spriečavanju prodiranja odmetnika ka iztoku preko Ivan Sedla, ali do napadaja od strane odmetnika nije došlo.

12. ožujka pukovnija sa obranbene crte ponovno poduzima poduhvat u gore naznačenom području sa zadatkom ponovnog uništenja i proganjanja odmetnika, te se je istoga dana dostigla crta Kukrica—Pačera — D. i G. Gradac — s. Seonica, koja crta se držala do 17 ožujka t. g. sa zadatkom spriečavanja prelaza odmetnika sa jedne na drugu stranu Neretve. U ovome poduhvatu također nije došlo do značajnih okršaja sa odmetnicima.

18. ožujka t. g. odpočelo je postepeno izvlačenje pukovnije na novo odredište radi preformiranja i izobrazbe i do 25 ožujka t. g. pukovnija se prikupila na području Travnik—Turbe.

b) *Izkustva.*

Pored izkustava naznačenih u relaciji za mjesec veljaču, uočena su i ova izkustva — odmetnici imaju jako razvijenu dojavnu službu i upotrebljavaju naše znakove za održavanje veze sa zrakoplovima, te se je desio slučaj da su prilikom napadaja na Konjic upotrebili njemačke znakove za obilježavanje trupa na zemlji tako, da su naši zrakoplovi bacali streljivo i hranu baš u odmetničke ruke.

c) *Nedostaci i pogriješke.*

Pored nedostataka iznijetih u relaciji za mjesec veljaču uočeni su i ovi nedostaci — pukovnija nema svjetlostnih sredstava za vezu te se je desio slučaj da je naše topništvo tuklo naše trupe.

Zapovjednik, pukovnik
(Metikoš)
Metikoš

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 5 APRILA 1943 GOD. O POKRETIMA I BORBAMA JE-
DINICA NOV NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹**

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. br. 1713/taj.

Tajno

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 5. IV. 1943.

(Oznake po karti 1 : 100.000)

I.

1.) Sakupljanje neprijatelja² u j. z. prostoru od Vlasenice u području oko Žeravica. Jača djelatnost neprijatelja u prostoru s. od Rogatice.

2) *Pojedinosti:*

a) *Oblast Vlasenica:*

Noću 3/4. o. m. prebacila se „Majevička“³ partizanska brigada u jačini navodno oko 2000 partizana iz Šekovića u Podbukvik (7.5. km. j. z. od Vlasenice). Ovoj se brigadi priključila i 6. udarna partizanska brigada, koja je odstupila iz prostora s. od Sarajeva i sada se snage ovih dviju brigada nalaze u prostoru oko Žeravica (14 km j. z. od Vlasenice).

b) *Oblast Sokolac—Han Pijesak:*

Razviđanje ustaških postrojbi u bližoj okolici Sokolca i Han Pijeska bez dodira sa neprijateljem.

Prema još točno neprovjerenim viestima u području Sokolovića (11 km. s. i. od Sokolca) prikuplja se navodno oko 5000 četnika—neprijatelja.

b) *Oblast Rogatica:*

Dne 4. o. m. oko 200 četnika napalo je jedan vod Niemaca sa 4 naša oružnika kod s. Ušnjaci (11 km. s. s. z. od Rogatice) i u borbi koja je trajala od 12.00 do 14.00 sati, poginuo je 1 legionar, 2 ranjena i 1 oružnik ranjen. Uslijed nadmoćnosti neprijatelja, koji je imao 10 strojopušaka, Niemci i oružnici su se povukli.

Istog dana Niemci uz pripomoć oružnika uhitili su u s. Đedojevići (14 km. s. i. od Rogatice) 25 partizana, koji su se bili probili iz Knežine u ovo selo.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1 — 10, k. 22.

² Odnosi se na jedinice Šeste istočnobosanske i Petnaeste (Prve) majevičke NOU brigade.

³ Petnaesta (Prva) majevička NOU brigada

d) *Oblast Foča:*

Partizani se nalaze j. od Ustikoline u dolini Kolunske Rieke. Napravili su splavove. Četnici se utvrđuju i kopaju rovove oko Jošaničke rieke (4 km. j. i. od Ustikoline).

Nastradalo je i izginulo mnogo četnika u borbi sa partizanima na Kotki kt. 1231 (6 km. z. od Ustikoline) i u potoku od G. Kremina do Kozje Luke (2.5 km. j. od Kotke).

Dne 4. o. m. prilikom razviđanja iz smjera Orahovice (14 km. s. z. od Ustikoline) prema Jabuci (10 km. s. z. od Ustikoline), naši su dobili vatru kod s. Podstijena (9 km. s. z. od Ustikoline).

Gubitaka nije bilo.

e) *Oblast Trnovo:*

Razviđanjem u prostoru j. od Trnova nije se došlo u do-
dir sa neprijeteljem.

Domdo⁴ sat „Bjelemići" upućen iz j. z. prostora Trnova u smjeru Bjelemića (17 km. z. od Kalinovika), da razčisti i uništi partizanske ostatke u području Bjelemića, nije uspio da dopre do ovoga sela, jer je uzput bio napadan od manjih partizanskih skupina pa se morao vratiti na svoje postave.

Našoj posadi u Trnovu predalo se 11 partizana, koji su došli iz smjera Foče.

f) *Oblast Glamoč—Kupres:*

Dne 4. o. m. prema izvješću V. zdruga, dvie ustaške bojne, bez gubitaka ponovno su zauzele Glamoč, koji je bio u rukama partizana.

Prema još neprovjerenim viestima, prikuplja se jedna partizanska skupina „Vukovske" partizanske brigade u prostoru s. Gornji i Donji Malovan (10—14 km. j. z. od Kupresa), Vukovsko (9 km. j. i. Kupresa) i Ravno (15 km. j. i. Kupresa). te u području s. Vagan (17 km. z. od D. Vakufa).

3.) Razviđanje u prostoru Vlasenice, Han Pijeska, Sokolca, Rogatice, Foče i Kalinovika.

Vlastiti gubici: 1 legionar mrtav, 2 ranjena i 1 oružnik ranjen.

Neprijateljski: 25 partizana uhićeno i 11 se predalo.

II.

1.—4.) Bez promjene.

III.

Bez promjene.

Zapovjednik general
Lukić
Lukićgnrl

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 9 APRILA 1943 GOD. O POKRETIMA I BORBAMA JE-
DINICA NOV NA TERITORIJI ISTOČNE BOSNE¹**

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. Br. 1797/taj.

Tajno

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 9. IV. 1943.
(Oznake po karti 1 : 100.000)

I.

1.) Jaka partizanska skupina² iz prostora s. od Rogatice preko Han Rudine, Osječana i Hranjena probila se prema jugu i dostigla prostor s. od Ustikoline i na taj način spojila se sa partizanskim snagama u oblasti Foče.

2.) *Pojedinosti:*

a) *Oblast Rogatica—Goražde:*

Noću dne 8/9 o. m. partizanska skupina u jačini od 2000 ljudi, iz prostora s. od Rogatice preko Han Rudine (7 km. s. z. od Rogatice) — Osječana—Hranjena (8 km. s. z. od Goražde), prebacila se prema jugu i dostigla prostor Calmice (8.5 km. s. i. od Ustikoline).

U prodiranju od Osječana prema Hranjenu, gdje je bio jedan naš vod domobrana, partizani su nastupali u 3 reda u talijanskim odorama i na prevaru dijelimično zarobili ovaj vod. Na ovome mjestu prekinuli su brzoglasnu vezu Goražde—Sarajevo, zbog čega dosada se nisu mogli dobiti točni podatci o gubitcima.

Partizani dalje nadiru prema Koritu (3 km j. od Calmice). Postoji opasnost i za Goražde.

Jedan zarobljeni partizan kod Rogatice izjavio je, da ih ima 2 brigade i da kreću prema Foči.

b) *Oblast Sokolac—Han Pijesak:*

Razvidjanje u okolini Sokolca i Han Pijeska bez osobitog dodira sa neprijateljem. Kod s. Sijerci (6 km. s. i. od Sokolca) ubijen 1 odmetnik i zaplijenjena 1 puška i 5 bombi. Predao se 1 partizan (bivši oružnik). Uhvaćen jedan četnički teklić u Vlasenici koji je nosio proglas pravoslavicima u selo Prav. Džemat, da se narod digne na ustanak.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10 1—22. k. 22.

⁵ Odnosi se na Šestu istočnobosansku i Petnaestu (Prvu) majevičku NOU brigadu. Vidi dok. br. 298.

c) *Oblast Trnovo:*

Upućene ophodnje iz Trnova prema jugu kod sela Sirokari (2 km. j. od Trnova) dobile su strojničku vatru sa partizanskih postava Videš—Rogoj (5.5 km. j. i. od Trnova). Naši ubili 3 partizana bez vlastitih gubitaka i uhvatili 2 partizana, koji su izjavili da se navodno u području Kalinovika nalazi 1 partizanska divizija³ od 4 brigade na čelu sa vođom Titom. Poduzeto da se ovo provjeri.

d) *Oblast Foča:*

Foča je obkoljena od partizana. Kod Ustikoline vode se ogorčene borbe između četnika i partizana.⁴

e) *Oblast Glamoč:*

Dne 8. o. m. izvršen je podhvat čišćenja u prostoru 15 km. s. z. od Glamoča bez vlastitih gubitaka.

3.) Razviđanje u oblasti Sokolca, a osobito u oblasti Rogatice, Goražde, Foče i Kalinovika.

Vlastiti gubici: nema točnih podataka.

Neprijateljski: 1 odmetnik i 3 partizana mrtvi, 3 partizana zarobljena, 1 partizan prebjegao, 1 četnik uhićen.

II.

1.) Dne 8. o. m. došla je jedna skupina naoružanih pljačkaša (navodno 100 partizana) u selo Gluha Bukovica (12 km. s. i. od Travnika) i opljačkala tamošnjim seljacima raznu odjevnu robu i gotovog novca 373.000.— kuna.

Samo za operativni odjel Glavnog stožera prilažu se 3 letka u priepisu u kojima četnici napadaju Muslimane ustaše i pravoslavne žene i djevojke zbog bluda sa njihovim neprijateljima.

2) 15 p. p. sa I. i II. bojnom privremeno izravno je podređena 369. Hrv. pieš. diviziji zbog jednog kratkotrajnog podhvata.

3.) 3. bojna 7. p. p. iz Vareša i Breze premještena u Gučju Goru (4 km. s. i. od Travnika), a na njeno mjesto došli su dielovi 369. divizije.

4.) Bez promjene.

III.

Bez promjene.

Zapovjednik general

Lukić

Lukićgnrl

(M. P.)

**DNEVNI IZVJEŠTAJ ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 9
APRILA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV
I NESPORAZUMU SA ITALIJANIMA¹**

**ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Br. 3570/taj.**

U Mostaru, dne 9. IV. 1943. god.

Predmet: dnevno izvješće broj 98.—

- GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH
SNAGA „OP”-
- HRVOPO-U S U Š A K
- III. DOMOBRANSKOM SBORU
(Glst.)
- III. D. S. PODRUČJU (Glst.)
- II. SEKTORU (POPUNIDBENO SINJ).
- S A S T A V A K . —

**STANJE PREMA PRIKUPLJENIM PODATCIMA TOKOM
9 TRAVNJA 1943 GOD.**

I.

A) Kratka ocjena situacije

Jučer sam izvješten da su partizani napali i raspršili našu miliciju iz Kule Fazlagića i Gračanice na postavima: ispred Bjelašnice. Kad je ono 5. IV. talijanski general Mauro nije pustio u Bileću, kuda je prema mojoj zapovjedi trebala doći, nego je zapovjedio da ostane na napred spomenutim postavima, uputio sam sa svoje strane istome pismeni protest čiji tekst je priložen dnevnom izvješću ove divizije br. 95/op. br. 3500/taj. za 6. IV. t. g. Sve to nije pomoglo. On ih je ipak ostavio na više nego eksponiranom postavu, izlažući ih nepotrebnom i bezciljnom žrtvovanju. Molim da se preko Superslode izvidi zašto je general Mauro ovako tvrdokorno ostao pri svojoj lošoj ni s čim opravdanoj zapovjedi, radi čega smo izgubili 700 milicionera, a da pravac, koji je navodno s njima htio zaštititi, ipak nije zaštitio. Nije isključeno da je general Mauro imao slijedeću kombinaciju:

- 1) Izložiti milicionere najprije uništenju.
- 2) Optužiti ih potom da su prišli k partizanima.
- 3) Po odlasku partizana dalje na istok — pustiti gatačke četnike u Kulu Fazlagića, te tako istu napokon uništiti.

Ne smiemo smetnuti s uma da su spomenuti milicioneri još prije mjesec i pol dana najenergičnije se protivili pristupu u talijansku muslimansku protukomunističku miliciju Dr. Popovca² i nama uvijek bili vjerni. Poznavajući sad već dobro talijanske metode molim već sada da se zaštiti naša muslimanska sirotinja time, što bi se:

1) General Mauro odmah uklonio s položaja radi nesposobnosti i zlonamjernosti prema našem življu i

2) Da se po odlasku partizana ne dozvoli četnicima uopće preći preko Kule Fazlagića i Gračanice, zašto treba od Talijana iskati garancije.

Ponavljam ono što sam već jednom u dnevnom izvješću naveo: takve zapovjednike kakve ih imaju hrvatski vojnici u talijanskim generalima u Hercegovini i Dalmaciji nije još nikada ni jedna vojska imala!

B) Djelatnost podređenih četa i pojedinosti o neprijatelju:

Djelatnosti nije bilo. O neprijatelju nema novih podataka.

C) Vlastite mjere:

Kao i u ranijim izvješćima.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH CETA I OSOBITI DOGAĐAJI

7. o. mj. zaposjele su naše čete iz Bileća sve forove u okolini istog, pošto su ih Talijani napustili. U logoru Bileće ostao je maleni broj vojnika, te sam sa brzojavkom br. 3568/taj. od danas molio da mi se uputi pomoć (koja je dostavljena Glavnom stožeru, Hrvop³-u i III. sboru).

Po dobivenim podacima od saveznika Kalinovik i Ulog nalaze se u rukama Crnogoraca, a Foča je u partizanskim.⁴

U prigibu dostavlja se pismeno izvješće zapovjedništva VI. armijskog korpusa Op. br. 5084 od 7. IV. t. g., koje sam dobio kao odgovor na moj spis br. 3218/taj. od 31. III. t. g., kojim sam molio obavijest da li će u Stocu ostati talijanska posada u jačini od 1000 vojnika sa kojim brojem je bila zadnjih dana pojačana.

² Ismet Popovac, vođa muslimanskih četnika u Hercegovini. Osuđen 1943 god. od organa narodne vlasti na strijeljanje zbog ratnih zločina.

³ Hrvatsko vojno povjereništvo

⁴ Podatak nije tačan jer u to vrijeme jedinice NOV nisu bile u Foči.

Sadržaj ovog priloženog i zvaničnog izvješća javio sam već u dnevnom izvješću br. 96/op. br. 3511/taj. od 7. IV., jer me je sa istim ustmeno upoznao jedan častnik iz stožera VI. armijskog korpusa. Dostavljajući ovaj zvanični izvještaj molim za obavijest, na koji način i sa kojim četama, kao i kada misli naša Vrhovna Uprava posjesti i održati ove posade a prema tome i cilu istočnu Hercegovinu u svojim rukama. Vjerujem da nitko neće pretpostaviti da ću i u buduće moći držati istočnu Hercegovinu, odbivši Trebinje, s 5 satnija, dok na istoj prostoriji ima 20 četničkih bataljona.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

Savezno odigranom događaju o slučaju ubijstva jednog ustaše javljeno u dnevnom izvještaju br. 97/op. br. 3540/taj. od 8. o. mj. učinio sam protest kod ovdašnje divizije „Marche“ i molio sam u interesu reda i mira u gradu te stišavanja razbuktane strasti da se ne dozvoli nošenje oružja u Mostaru jednako četnicima kao i ustašama, jer to nikakve operativne potrebe više ne iziskuju, a oružje ne nose ni talijanski i hrvatski vojnici kad nisu u službi. Ovaj protest učinio sam jer je do ovog ubijstva došlo iz razloga što se na ulici posvađali ustaše i četnici. Ustaše, od kojih je samo jedan nosio vidno samokres, bivaju uhićeni — zato jer su naoružani, a četnici naoružani do zuba — smiju im se, ne bivaju naravno uhićeni, a trojica od njih čak sliede karabinjere koji dovode ustaše zadirkujući ove posljednje i govoreći im među ostalim: „sad ste naši!“, što karabinjeri ne razumeju, ali i ne uklanjaju četnike, nego vode uhićene ustaše u smjeru svoje uredovnice. u kom se smjeru nalazi četnička pisama. Pod ovakvim okolnostima, prijetnjama i psihozom ustaše koje su vođene po karabinjerima bojeći se za svoj život, da ne budu predati od strane karabinjera četnicima te da budu pobijeni, pokušali su istrgnuti se karabinjerima i pobjeći uslied čega je jedan izgubio život. Ostala dvojica su pobjegla, protivno mom jučerašnjem izvješću da su uhićeni. —

Zapovjednik, pukovnik
S a r n b e k
Sarnbek

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD APRILA 1943 GOD. O RAZBIJANJU USTAŠKE MILICIJE I NESPOSOBNOSTI ITALIJANSKIH GENERALA ZA VODENJE BORBE¹

GLAVNOM STOŽERU „OP”.
HRVOPO SUŠAK.
III. SBOR (Glst.)

Naša milicija Kule Fazlagića na postavu Ključ — Lisa Stjena — Šipačno razbijena od partizana i raspršena.² Dvadeset osam ih je stiglo u Bileću gdje su od Talijana razoružani. Na traženje našeg Pozap Bileće, Talijani nisu nam htjeli izručiti ni njihovo oružje.

Krivica za poraz naše milicije nije do njih, nego do generala Maura, zapovjednika pješačtva divizije „Marche”, koji protivno mom traženju Op. br. 3428/taj. od 5. IV. o. g. koje je dostavljeno i tom zapovjedništvu uz dnevno izvješće br. 95/op. br. 3500/taj. od 6. IV. rasporedio spomenutu milicijū na unapred izgubljene postave.

Molim zaštitu za naše čete protiv potpuno nesposobnih talijanskih generala. U protivnom se mora računati i u budućnosti s bezciljnim žrtvovanjem naših vojnika i milicionera.

6. divizija op. br. 3545.

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik
Š a m b e k
Šarnbek

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 48 6—1, k. 103. Vjerovatno da je izvještaj pisan 9 aprila.

² Vidi dok. br. 51.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG VODA GORAŽDE OD 11 APRILA 1943 GOD. O BORBAMA I POKRETIMA JEDINICA NOV OKO FOČE I FORSIRANJU DRINE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO ORUŽNIČKOG VODA GORAŽDA
5. Oružničke pukovnije
Na broj 213/taj.

U Goraždu, dne 11. IV. 1943.

Predmet: Izvješće o kretanju partizana.

ZAPOVJEDNICTVU 5 ORUŽNICKE PUKOVNIJE
ORUŽNICKOM KRILU SARAJEVO

Sarajevo

Partizani koji su između 8. i 9. travnja 1943. prešli iz Ustikoline na desnu stranu Drine,² stalno se bore i nadiru kako danju tako noću i vode se ogorčene borbe između Talijana i partizana u pravcu Ifsara, Han Sohe, Jošanice i Oglečeva³ prema Goraždu, u koliko se moglo saznati o ovoj borbi sudjeluje 6 Partizanska brigada⁴ sa teškim i lahkim oružjem. Četnici talijanski suborci izbjegavaju borbe a osobito oni sa područja naše države i Sandžaka. Četnici iz Crne Gore dobro se bore protivu partizana.

Partizani se ogorčeno bore na smrt i život ne gledajući na svoje gubitke, te prema tome i njihova fronta napreduje.

Po saznanju od Talijana da još Foča nije pala u ruke partizana, ali je ugrožen put (cesta) Cajniče—Goražde, još nije prekinut, ali je ugrožen.

Zapovjedništvo talijanske vojske u Goraždi na desnoj obali Drine namjerava odnosno priprema da se prebaci za Kopače, a dalje neznano kuda.

Usljed nesigurnosti odlaska u Cajniče, Talijani su se povukli sa desne na lijevu stranu Drine, i to jedan častnik i 40 vojnika.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 25 2—1. k. 149.

² Kod Ustikoline Drinu je forsirala Prva proleterska brigada. Opširnije vidi u dok. br. 30, 31, 32 i 35.

³ Oglečevski P.

⁴ Tada je Šesta istočnobosanska brigada bila na lijevoj obali Drine, dok je ove borbe vodila Prva proleterska brigada. Vidi dok. br. 48 i 49-

Ovo je zapovjedništvo III. bojne 9. p. p. iz Goražda izvjestilo zapovjedništvo njemačkih oružanih snaga u Rogatici.

Partizani koji su dne 8. travnja 1943. prešli preko područja ovoga voda nakon prenoćišta oko Ilovače 9. travnja 1943. prešli su preko Preville, Ustikoline, Neslića i kasno u večer došli u selo Bahovo, j. z. od Ilovače, a 10. travnja 1943. produžili ponovo u Previlu. U ovoj skupini partizana ima 5 brigada i to: Sremska, Bosansko-krajiška, Bosanska Majevička i Sandžačka. U sve 5 brigada ima oko 2000 partizana⁵.

Partizanska bolnica nalazi se u Previli. Također stižu ranjenici u Ustikolinu i upućuju se u Previlu.

Ovi su se podaci dobili od naših milicionera koji su pali u ropstvo pa su izbjegli iz Ilovače. Jošanica (3.5 jugo istočno od Ustikoline), Han Soha (7.9 km. sjevero istočno od Foče), Ifsar (15.5 km. sjevero istočno od Foče), Oglečevo (8 km. jugozapadno od Goražde).

Zapovjednik, poručnik
(Halil Hadžiahmetović)
Hadžiahmetović

12./IV. J. S.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Z A P O V J E D N I Š T V O
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. broj 437
Sarajevo, 12. travnja 1943.

Predmet: Situacija Goražde—Foča.

Glavnom oružničkom zapovjedništvu J. S. Zagreb.
Zapovjedništvu III. domobranskog zbora Glst. Sarajevo.
Opunomoćeniku državne vlade Dr. Cankiu Sarajevo.
Zapovjedništvu 5. pješačke divizije Sarajevo.
Zapovjednik oružničkog voda Goražde javlja:

Na znanje.

Dozapovjednik, pukovnik
Koloman Bilić
Bilićpk

⁵ Podatak o broju i sastavu brigada nije tačan. Odnosi se samo na Šestu istočnobosansku i Majevičku NOU brigadu. Vidi dok. 48 i 49.

**PISMO DELEGATA ČETNIČKE VRHOVNE KOMANDE OD
13 APRILA 1943 GOD. O IZDAJI I KUKAVIČLUKU ČET-
NIČKIH JEDINICA¹**

**KOMANDANTIMA, KOMANDIRIMA I VOJNICIMA VOJSKE
U ZONI NEVESINJE**

Po treći put u kratkom roku mi smo osramotili naše zastave i našu vojnu slavu i srpsko ime. **Uprkos junaštvu**, te herojskog držanja, naročito Bosanskog bataljona, Rogatičke brigade i II nevesinjskog bataljona, većina trupa je kurvanjski pobjegla sa bojnog polja ispred neprijatelja, brojno slabijeg i slabije naoružanog, ne zaustavivši se nakon 30 km. sve do Blagaja. Tim smo u času kada su partizani upućeni na sve strane pomogli neprijatelju da se pribere, a osramotili se pred Talijanima i Hrvatima za sva vremena.

Usljed kukavičkog držanja nekih trupa, na kocki je sudbina naše organizacije i pokreta i pitanje prehrane naših porodica i obnova naših domova. — U pitanju je i odluka naše vojne komande da nas definitivno izbriše iz redova srpske vojske. — Prilikom posljednje dve nedelje ispoljile su se sve gadosti i slabosti naših pojedinaca i pojedinih redova. — Jedni su klevetali oficire, drugi su preuveličavali snagu neprijatelja, treći su siti i pijani bježali ispred golih i bosih, gladnih i žednih dalmatinskih kukavica, četvrti su zanovetali da neće ići u akciju bez talijanske vojske. — Sto god im je više činjeno, oni su bili bezobrazniji. — Davali smo dvostruke obroke, kupovali smo za poslednje novce odelo i obuću, sve je bilo uzalud. —

Oni koji su bili junaci u pljački i klanju žena bili su kukavice čim je prva puška pukla. — Usled toga gube obraz i oni pred vojnicima i junacima među nama, radi kojih nam se svet divi, i radi kojih možemo da se zovemo Srbima. — Kukavice upropašćavaju sva ona divna dela junaštva, koja počinise heroji za dve godine rata. — Kukavice ovim svojim držanjem izazivaju da dođu Nemci i ustaše u naše krajeve da gone partizane i da se posle zatre ime Srbinovo. — Radi svega ovoga odlučili smo slijedeće:

Danas u toku 13 aprila komandiri će sazvati sve svoje jedinice i pozvati sve vojnike da izjave koji će dobrovoljno sutra da učestvuju u novome pohodu na Nevesinje, koji će

uslediti odmah. — Svi koji se izjave spremni imaju se izdvojiti, njima će biti podeljena hrana i municija i dobit će direktive za akciju u jedinicama, koje će se formirati prema potrebi. —

Svi ostali brišu se iz redova vojske. — Obustavljaju im se sva sledovanja i dužni su odmah predati oružje. — Svako ko uskrati poslušnost biti će suđen po ratnom sudu na licu mesta. — Vojnicima neće biti davana nikakva podovoljstva niti odeća niti ikakvo drugo priznanje dok se ne povрати Nevesinje. —

Odgovor i spisak dobrovoljaca imaju mi komandiri i komandanti da dostave do večeras 13 aprila u 5 sati.

S VEROM U BOGA ZA KRALJA I OTADŽBINU

Delegat Ministarstva
vojske vojvoda
Dobrosav Jevđević

BR. 300

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 14 APRILA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNICTVO

3. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Broj 434

Sarajevo, 14. travnja 1943.

Predmet: Izviješće o partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA. GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST, ODSJEK X

Zagreb

Savezno okružnici M. U. P. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V. T. Br. 11/42 od 14. XII. 1942. predlažem slijedeće izviješće o partizanima za vrijeme od •
do

Sa područja Prozor—Rama—Konjic, usljed pritiska naših i njemačkih oružanih snaga partizani se povlače dolinom Ne-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 24/2—1, k. 149.

retve u smjeru Glavatičeva (20.5 km. jugo istočno od Konjica) i Kalinoviku. Nakon dvodnevni borbi potiskuju četničke odrede iz Kalinovika i okolice u smjeru sjevero istoka ka Foči, da bi žurnim prodorom glavnih snaga stigli do Foče, gdje dolazi do ogorčenih više dnevnih borbi između talijanskih trupa i partizana. Partizani zauzimaju Ustikolinu (8.5 km. sjeverno od Foče) i Previlu (7.5 km. sjevero zapadno od Ustikoline), gdje su potukli jedan odsječeni četnički odred.-' Borbe oko Foče još su u toku.

U istom razdoblju, na sjevero istoku, jača grupa partizana nadirajući iz Šekovića³ (15 km. sjevero zapadno od Vlasenice) napada na oružničku postaju Knežinu, zauzela ju i vojarnu zapalila. Istodobno partizani su napali sela Donje Babine, Kruševci i Jabuku sve oko Knežine. Pošto su napustili Knežinu, partizani su u daljnjem nadiranjju zauzeli Han Sići⁴ (16 km. sjevero istočno od Sarajeva) i Srednje (16 km. sjeverno od Sarajeva). Iz Srednjeg, gdje su zapalili više zgrada i razorili željezničku prugu, partizani su se povukli u Visovicu, Vukinjaču—Ozren (3.5 i 7 km. jugo istočno od Srednjeg), nastoje se u jugo istočnom smjeru preko Romanije probiti na područje Foče. Dok je Majevička partizanska brigada, kojoj se je priključila 6. partizanska brigada iz Šekovića i gore rečena grupa iste brigade, preko Milan Planine i Podbukovika (7.5 km. jugo zapadno od Vlasenice) nadirajući u jugo istočnom smjeru stigla 4.IV.1943. u Sokoloviće (17 km. sjevero zapadno od Rogatice) sa jačim izviđačkim odredima u južnom smjeru; a 6. brigada u smjeru Mičivode, Klečkovac i Sokoloviće (4—6 km. jugo istočno od Žljebova) tokom 5. IV. 1943. ova mjesta zaposjela.

Na području Travnik: videne manje pljačkaško partizanske grupe. Na području Varcar Vakuf:⁵ Borba partizana i četnika na liniji Dragnić Podovi, Sokolac, Gerzovo (14—19 km. jugo zapadno od Varcar Vakufa). Partizani namjeravaju nadirati u smjeru V. Vakufa, koje im namjere spriječavaju njemačke postrojbe i četnički odredi." Na području Glamoč: dvie ustaške bojne ponovo zauzele Glamoč, koji je bio u rukama partizana.

Kao važnije iznosim slijedeće događaje.

15. III. 1943. njemačka komanda u Varcar Vakufu uhitila je 5 pravoslavaca, među kojima jedna žena, jer su održavali

⁵ Vidi dok. br. 132.

³ Šesta istočnobosanska NOU brigada i Petnaesta (Prva) majevička brigada.

⁴ Sići

⁵ Mrkonjić Grad.

• Vjerovatno se odnosi na jedinice Devete krajiške NOU brigade

vezu sa partizanima za vrijeme boravka istih u Varcar Vakufu. Prebačeni su u Banja Luku.

19. III. 1943. četnička grupa Save Derikonje primjećena je u pokretu iz Vučje Luke (9 km. sjevero istočno od Sarajeva) preko planine Jahorine i Crne Rijeke za Dobro Polje i Kalinovik u namjeri da se bore sa partizanima oko Kalinovika.

22/23. III. 1943., nakon dvodnevne borbe sa četnicima, partizani su uspjeli obkoliti i zauzeti Kalinovik⁷ i okolna sela. Partizani nadiraju prema Foči- Četnici se djelomično povukli iz Kalinovika k Dobrom Polju (11 km. sjevero istočno od Kalinovika).

24. III. 1943. u 18.00 sati, nadirajući iz Kalinovika, partizani su zauzeli Dobro Polje⁸ (9 km. jugo istočno od Trnova). Grupa od oko 900 četnika povukla se pred partizanima u smjeru Jabuke (14.5 km. sjevero istočno od Dobrog Polja) da se prebace u Foču.

25. III. 1943. u 19.00 sati, partizani su zauzeli Rogoj (6 km. jugo istočno od Trnova), selo Varoš (10.5 km. jugo istočno od Trnova) i Dragomiliće (10 km. istočno od Trnova); po nadiranju u smjeru Jabuke (18.5 km. istočno od Trnova). Kako su partizani prešli demarkacionu liniju mogli bi prodrijeti u Zijamet Crnu Rijeku, sjevero istočno od Trnova.⁹

25/26. III. 1943. vodila se je borba između partizana i četnika na liniji rieke Plive kod sela Dragnić (19 km. jugo zapadno od Varcar Vakufa). Poginulo 3 partizana, ranjeno 30 partizana, zarobljeno 3 partizana, među njima jedna žena. Usljed nadmoćnosti partizani su potisnuli četnike i zauzeli sela Dragnić, Dragnić Podove, Sokolac i Gerzovo (14—19 km. jugo zapadno od Varcar Vakufa). Partizani namjeravaju od Ribnika, Janja i Plive sa jačim snagama napasti Varcar Vakuf. Njemačke oružane snage i četnički odredi zaposjeli su obalu Vrbasa prema Ribniku i spriječavaju partizanima nadiranje na područje Varcar Vakuf.¹⁰

26. III. 1943. u 10.00 sati 6 naoružanih partizana opljačkali su u selu Halebići (3 km. jugo istočno od Donjeg Vakufa) 6.000 kuna i razne stvari u vrijednosti 25.000 kuna.

26. III. 1943. od 23.00 sata vode se ogorčene borbe između četnika i partizana u prostoru Kamen, Pivni Dol i Brod (2, 5, 4 km. jugo zapadno od Foče). Upotrebjeno je i teško oružje.¹¹

⁷ Opširnije o borbama oko Kalinovika vidi u tomu IV, knj. 11, dok. br. 113, 115, 273, 327 i 339.

⁸ Na položajima oko Dobrog Polja nalazila se Prva proleterska brigada.

⁹ Isto

¹⁰ Iste snage kao pod 5.

¹¹ Borba je vođena protiv dijelova Prve i Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 127, 128 i 130.

27. III. 1943. primjećeno je grupiranje partizana u Rudištu, Vrela i Simići (12, 10,5 i 5 km. sjeverno i sjevero zapadno od Vlasenice), jakost oko 1000. Imaju pet teških, 25 lakih stroj-nica i 3 bacača.¹² Namjeravaju napasti Vlasenicu, Drinjaču i Bratunac.

27. III. 1943. u 20.00 sati odpočelo je prebacivanje i puška-ranje iz Srbije iz sela Culina i Crnča na našu stranu između Koloma¹³ i Zelinja (Zelinje 20 km. sjevero zapadno od Sre-brenice).

28/29. 1943. jače grupe partizana 6. brigade prebacile sa se iz Šekovića za Milan Planinu kota 1281 (7.5 km. jugo za-padno od Vlasenice) i kreću u smjeru Malog Polja (5 km. jugo istočno od Milan Planine). Sobom vode podvoz natovaren hranom.¹⁴

29. III. 1943. u 21.00 sati do 30. III. 1943. 07.00 sati vodila se ogorčena borba u Foči i oko Foče između talijanskih po-strojba i partizana. Borba je prekinuta pucanjem teškog oružja. Duž rieke Drine prema Foči puškaranje puškama i strojnicama. Tokom noći partizani su se prebacili kod Ustikoline (18 km. jugo zapadno od Goražde) na desnu obalu rieke Drine.¹⁵

30. III- 1943. u 07.00, Talijani su počeli iz Goražde sa desne obale Drine na lijevu obalu, naša strana, prenašati streljivo i ostalu ratnu opremu u njemačko poljsko skladište. Talijani se spremaju za pokret u nepoznatom pravcu.

30.III. 1943. u 10.00 sati odpočela je ponova borba između Talijana i partizana oko Foče. Talijani sa Han Sohe (9 km. sjevero istočno od Foče) tuku topništvom Ustikolinu i okolicu, gdje se nalaze jače partizanske postrojbe.

30. III. 1943. u 15.30 sati na cesti Han Ploča—Kiseljak (11 km. sjevero zapadno od Ilidže), obhodnja oružničke postaje Hadžići susrela je jednog partizana, koji na poziv nije htio da stane već se je dao u bieg. Obhodnja je upotrijebila vatreno oružje i ranila ga. Prevežen je u bolnicu.

30. III. 1943. kod Suhog Polja (17.5 km. sjevero zapadno od Trnova) primjećena je u pokretu grupa od 100 partizana, za selo Božikovac¹⁶ (19 km. sjevero zapadno od Travnika)

30/31. III. 1943. jedna grupa od 300 partizana pod vodstvom Muje Hodžića primjećena je u pokretu iz sela Riječice i Ze-

¹² Iste snage kao pod 3.

¹³ Polom

¹⁴ Isto

¹⁵ 28 29 marta Prva proleterska brigada pokušala je da forsira Drinu. Forsiranje nije uspjelo. Opširnije o tome vidi u tomu IV, knj. 11, dok. br. 144.

¹⁶ Vjerovatno se odnosi na jedinice Četvrtog krajiškog NOP odreda.

ravice (10—15 km. jugo zapadno od Vlasenice) u smjeru sela Mangurići. Partizani namjeravaju da napadnu selo Kruševci (3 km. sjevero zapadno od Knežine) i uporišta oko Knežine.

31. III. 1943. i dalje se vodi borba na području Foče između talijanskih trupa i partizana; a osobito dolinom rijeke Ceotine uzvodno.

31. III. 1943. u 17.00 sati jača grupa partizana napala je oružničku postaju Knežina i zapalila ju. Istovremeno partizani su napali sela: Donje Babine (5 km. sjevero istočno od Knežine), Kruševci (3 km. sjevero zapadno od Knežine) i Jabuku (4.5 km. zapadno od Knežine).

31. III. 1943. u 16.00 sati partizani su zapalili drveni most između željezničke postaje Žeravica i Nevačka na km. 91.900, prugu na dva mjesta razorili, brzoglasnu liniju Han Pijesak—Olovo prekinuli.

31. III. 1943. 17.30 sati pošto su zauzeli oružničku postaju Knežinu partizani su zapalili vojarnu i zgradu občinskog poglavarstva. Oružnici su se povukli u selo Ketenci (2.5 km. jugo zapadno od Knežine) na položaj. Dva oružnika nestala. 31. III. 1943. u 24.00 sati, vodila se je ogorčena borba između Talijana i partizana oko Foče¹⁷. Upotrebljeno je teško oružje. Talijani su dobili pojačanje.

1. IV. 1943. primjećena je grupa od 400—500 partizana^{1*} u Dobrom Polju (8.5 km. jugo istočno od Trnova).

3/4. IV. 1943. prebacila se je Majevička partizanska brigada u jakosti oko 2.000 partizana iz Šekovića preko Milan Planine u Podbukovik (7.5 km. jugo zapadno od Vlasenice). Ovoj se je brigadi priključila i 6. partizanska brigada iz Šekovića i grupiraju se oko Riječice i Žeravice¹⁹ (10—15 km. jugo zapadno od Vlasenice).

3. IV. 1943. grupa od 36 naoružanih partizana u selu Grabanta (8 km. južno od Jajca) uhitili su 4 šumska radnika, oduzeli im alat, a zatim ih pustili.

4. IV. 1943. u 12.00 sati vod legionara, milicionera i 4 oružnika postaje Rogatica sukobilo se je kod sela Ušnjaci (11 km. sjeverno od Rogatice) sa jačom grupom odmetnika. Borba je trajala do 14.00 sati. Gubitci odmetnika nepoznati. Gubitci naši, 1 legionar poginuo; ranjeni 1 domobran i 2 milicionera. Isti dan Njemci i legionari, te oružnici postaje Han Stijenica uhitili su u selu Đedojevićima (14 km. sjevero istočno od Rogatice) 25 partizana.

4. IV. 1943. u 17.00 nadirajući sa sjevero zapada Majevička partizanska brigada stigla je u Sokoloviće (17 km. sjevero zapadno od Rogatice), sa jačim izviđačkim obhodnjama u južnom smjeru.

5. IV. 1943. u 03.00 sati primjećena je 6. partizanska brigada iz Šekovića u pokretu preko Malog Polja i Capora za Mičivode. Klečkovac i Sokoloviće (4—6 km. jugo istočno od Žljebova), koja je mjesta u toku dana dostigla. Naoružani su puškama, strojnicama i bacačima mina.

6. IV. 1943. dolazeći iz Šipraga (25 km. sjeverno od Turbeta) pojavila se je jedna partizanska grupa u Gornjim i Donjim Koričanima (14 km. sjevero zapadno od Turbeta). Odjeveni su u ustašku, njemačku odoru i seljačka odijela. Naoružani puškama, strojnicama i bacačima mina.²⁰

8. IV. 1943. u 04.00 sata grupa od 100 partizana opljačkala je seljacima u selu Gluha Bukovica (12 km. sjevero istočno od Travnika) 373.000 kuna, raznu odjeću i obuću. Po izvršenoj pljački partizani su krenuli u smjeru sela Jezera (9 km. sjevero istočno od Gluhe Bukovice).

Na znanje.

Dozapovjednik pukovnik
Koloman Bilić
Bilićpk

**OPŠTA BOJNA RELACIJA ČETVIRTE LOVAČKE BRIGADE
ZA MJESEC FEBRUAR 1943 GODINE¹**

4. LOVAČKA BRIGADA

Ia Op. Br. 25/taj.
U Sarajevu, dne 24. IV. 1943.

Predmet: Bojna relacija
za mjesec veljaču. —

ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA,
(Glavnostožerni odjel),

Sarajevo

Dostavlja se bojna relacija za mjesec veljaču o. g. za
stožer brigade i podređene postrojbe i to:

A. — STOŽER BRIGADE

Po zapoviedi zapovjednika 718. njemačke divizije br.
494/43. geh. od 18. II. 1943. g. i br. 495/43 geh. od 18. II. 1943.
obrazovana je 4 hrvatska lovačka brigada sa sljedećim sa-
stavom:

- stožer brigade ,
- 7. i 13. pješ. pukovnija,
- IX. i XI. topnički sklop,
- 3. satnija III. obkopske bojne,
- 1. dojavna satnija i
- 1 brza postrojba.

Prostorija prikupljanja Istočna Bosna, a zapovjedno mje-
sto Sarajevo.

Stožer brigade ustrojen je po njemačkom uzoru, a obskrba
po njemačkim propisima.

Razlozi osnivanja brigade: lakše zapovjedanje i dobijanje
nevezane udarne snage.

21. II. 1943. g. je prvi dan sastanka stožera 4. lovačke
brigade kome su prisustvovali:

- Zapovjednik pukovnik Gaščić Stjepan,
- bojnik Rataj Ermin, kao glavar stožera (Ia),
- satnik Valdiga Ljudevit, kao zapovjednik stana,
- pješački narednik Francetić Božidar, kao daktilograf,

— pješački vodnik Ružić Mladen, kao pisar kod zapovjed. stana,

Ovog dana došli su kao njemački radni stožer:

— Hauptmann Schindler,

— Oberleutenant Föger,

— Hauptmann Riehl.

Stožer je smešten u osnovnoj školi u Zvonimirovoj obali br. 5.

Pod brigadu podpada samo 13. pješ. pukovnija.

Dne 22. II. 1943. g. javio se je na službu topnički podpu-
kovnik Riđi Bruno i primio dužnost glavarara upravnog skupa.

Dne 23. II. 1943. g. javio se je na službu:

— liječnik poručnik Fink Dr. Branko, kao zdrav, izvjesti-
telj (IVb),

— veterinar nadporučnik Rigler Leo, kao vet. izvjesti-
telj (IVc),

— prič. poručnik Lovrenović Dr. Stjepan, kao 02 uz lb.

Dne 24. II. 1943. g. javio se na službu poručnik Vrcalović
Ivica i udjeljen je kao obskrbnik stožera brigade (IVz).

Toga dana sastali su se svi obskrbni časnici i glavari
gospodarskog ureda 7. i 13. pješ. pukovnije, IX. i XI. topničkog
sklopa, radi upućivanja u poslove po njemačkim propisima, a
naročito u pogledu izuzimanja hrane.

Dne 25. II. 1943. g. javili su se na službu:

— inžbojnik Schel pl. Jaroslav i postavljen za poboč-
nika (IIa).

— prič. pješ. poručnik Hakl Artur i postavljen je za izvješ-
tajnog izvjestitelja (Ic).

Nastavljeno upućivanje obskrbnih časnika, koje se kasno
u noć završava.

26. II. 1943. g. prvo izuzimanje hrane iz njemačkog obskr-
bnog skladišta.

27. II. 1943. g. stožer preselio iz Zvonimirove obale br. 5
osim zapovjedništva stana.

28. II. 1943. g. bez promjene.

B. — 7. PJES. PUKOVNIJA.

Od 1. — 10 II. 1943. g. pukovnija drži područje Ivan
Sedlo (I. bojna) Trnovo (II. bojna) Breza — Vareš (III. bojna),
a ostalo u Sarajevu.

10. II. o. g. pukovnija se prikuplja i prebacuje na r. Drinu
sa zadatkom da zaposjedne obranbenu crtu Ustiprača (uključno)
— most na Limu (uključno) i da ovu crtu najupornije brani
od eventualnog pokušaja prelaza Drine od strane odmetnika.

Na ovom području pukovnija ostaje do 17. II. o. g. i zadatak izvršava u potpunosti bez ikakvih gubitaka.

17. — 20. II. o. g. pukovnija se prikuplja i zauzima područje Ilidža—Blažuj—Hadžići—Tarčin sa zadatkom osiguranja željezničke pruge i spriječavanja nadiranja odmetnika, partizana iz područja Ivan Sedlo—Raštelica.²

20. veljače o. g. ispoljava se jača djelatnost odmetnika prema Tarčinu, te se ciela pukovnija prikuplja u Tarčinu sa zadatkom najupornije obrane Tarčina i najupornijeg spriječavanja nadiranja odmetnika ka sjeveroistoku (Sarajevu). Ova jača djelatnost odmetnika sa pravca Ivan Sedlo—Raštelica izpoljila se napadajem na Tarčin noću 20/21. II. o. g. Napadaj trajao cijelu noć i to sa jačim odmetničkim snagama, ali je pukovnija uspjela odbiti napadaje uz velike gubitke po odmetnike, sa relativno malim našim gubicima.⁸

21. II. o. g. pukovnija ojačana sa znatnijim njemačkim savezničkim postrojbama, oko podne prelazi u napadaj na odmetnike pravcem Raštelica—Ivan Sedlo sa zadatkom uništenja i proganjanja odmetnika, te istog dana kreće i bez većeg otpora uspjeva zauzeti crtu V. Ivan—Ivan Sedlo—M. Ivan—Rudno Brdo.⁴

22. II. o. g. pukovnija produžava napadaj glavnim pravcem napadaja Ivan Sedlo—Bradina—Podorašac—Konjic, podpomognuta njemačkim postrojbama u dvije napadne kolone, sa zadatkom proganjanja i uništenja odmetnika u prostoru dominirajućih visova lievo i desno od pravca napadaja. I. bojna pukovnije koja je nadirala područjem lievo od pravca napadaja uzpjeva bez znatnijeg otpora istoga dana oko pola noći stići u Konjic, gdje sa talijanskom i našom posadom Konjica preuzela najuporniju odbranu grada Konjica. II. bojna sa ostalim dielovima pukovnije istog dana, zbog jakog pravca napadaja odnosno zbog jakog otpora odmetnika, koji je držao sve visove desno (zapadno) od glavnog pravca napadaja, uzpjela je izbit na crtu Jasen (1190) — Kraljevac, gdje se je zadržala u odbrani do dolaska pojačanja od njemačkih postrojbi. Na ovoj crti pukovnije se zadržala sve do 27. II. o. g., za koje vrijeme je odbila više odmetničkih napadaja sa uspjehom uz osjetne gubitke po odmetnike, a uz neznatne vlastite.⁵

27. II. o. g. pukovnija bez I. bojne poduzima napadaj pomenutim pravcem ka Konjicu i uspjeva povrh jakog i snažnog otpora odmetnika prodrijeti do Konjica i u mjesto ući 1. III.

² Tada se na Ivan Sedlu nalazila Prva proleterska brigada. Vidi tom IV. knj. 10, dok. br. 93. 102. 173 i dok. ove knjige br. 27.

³ Opširnije vidi u tomu IV, knj. 10, dok. br. 173.

⁴ Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 173 i dok. ove knjige 27.

⁵ Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 173 i dok. ove knjige br. 27.

o. g. nanievši odmetnicima teške gubitke, dok su vlastiti relativno bili mali.

C. — 13. PJEŠ. PUKOVNIJA.

Od 1. — 18. II. o. g. ova pukovnija bila je cijelo vrijeme na položaju u svrhu straže i osiguranja Istočne Bosne.

Usljed nastale situacije s desne obale r. Drine dne 18. II. pukovnija zauzima novi položaj radi spriečavanja svakog prelaza odmetnika s desne strane r. Drine.

D. — IX. TOPNIČKI SKLOP.

2. i 3. bitnica ovoga sklopa u mjesecu veljači o. g. ušle su u sastav njemačkih postrojbi. Učestvovala su u akcijama protiv pobunjenika.

I. bojna pukovnije u vremenu od 22. — do 27. veljače učestvovala je u zajednici sa njemačkim i italijanskim postrojbama u odbrani Konjica, na koju su odmetnici vršili petodnevni žestoki napadaj sa ciljem da bi uzeli Konjic pod svaku cijenu.

I pored ovako snažnih napadaja odmetnika sa mnogo nadmoćnijim snagama, bojna uspijeva održati sve joj dodijeljene postave za obranu i odbiti sve napadaje odmetnika uz velike gubitke po odmetnike, ali i uz osjetljive vlastite gubitke.

b) *Izkustva.*

Čašće i momčad mnogo su bolji u odbrani nego u napadaju. U napadaju nedostaje energije i izdržljivosti (fizičke) i časnici slabo čitaju kartu. Pukovnija ne raspolaže sa dovoljnim brojem oružja i oruđa potrebnog za borbu, odmetnici napadaju u masama protivno ranijoj njihovoj taktici, drskost i borbenost kod odmetnika na velikoj visini, odmetnici vrlo često koriste napadaje u pozadinu sa manjim snagama sa ciljem da izazovu među postrojbama međusobnu pucnjavu i da stvore zabunu i meteže. Skloni su da redovno napadaju noću, vrlo vješto raspoređuju automatska oruđa i vrlo dobro se maskiraju. Iz pojedinih poduhvata od strane odmetnika dade se zaključiti da imaju veoma dobro vodstvo. Sa streljivom i automatskim naoružanjem raspolažu u dovoljnom broju. Oružje i streljivo u velikoj većini talijanskog podrijetla.

c) *Nedostatci i greške.*

Uopće uzev pukovnija ne raspolaže ni sa najpotrebnijim brojem konja, logorske opreme, automatsko naoružanje (strojnice) nesposobne za duže dejstvo. Zbog nemanja dovoljnog broja konja i prevoznih sredstava obskrba veoma se teško dotura i zbog nemanja gorskih kuhinja nije se u mogućnosti izdavati topla hrana. Nadalje pukovnija ne raspolaže ni sa

kakvim sredstvima za održavanje veze sa zrakoplovima te se dešavalo da su naše trupe tučene iz zrakoplova (slučaj **na** Pomolu kod Konjica). Dojavna služba u pukovnji slaba zbog oskudice u stručnom osoblju i dojavnom tvorivu.

Od većih grešaka uočena je ta, što je I. bojna (po nalogu njemačkog zapovjednika) iako je surađivala sa ostalim dielovima pukovnije, ne održavajući vezu sa susjednim dielovima, mnogo otišla unapried i stigla do Konjica, što je moglo uroditi uništenjem ostatka pukovnije od strane odmetnika. Nu važno je napomenuti da je u ovoj greški ipak bilo uzpjeha, jer je I. bojna sa njemačkim postrojbama i posadom u Konjicu uspjela održati Konjic, koji bi sigurno bio pao u ruke odmetnika, jer je posada Konjica bila preslaba odbiti sama napadaje odmetnika.

Gore navedeni nedostaci mogli bi se odkloniti dodieljivanjem nedostajućeg naoružanja i tvoriva i vježbanjem ljudstva u pojedinim disciplinama. Ove greške već će se odkloniti tokom sadanje izobrazbe pukovnije.

Zapovjednik, pukovnik
(Metikoš)
Metikoš

**OPŠTA BOJNA RELACIJA ČETVIRTE LOVAČKE BRIGADE
ZA MJESEC MART 1943 GODINE¹**

4. LOVAČKA BRIGADA

Op. Br. 252/taj.

U Sarajevu, dne 24. IV. 1943.

Predmet: Bojna relacija za mjesec ožujak 1943. god.

**ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA,
(Glavnostožerni odjel)**

Sarajevo

Dostavlja se bojna relacija za mjesec ožujak 1943. godine za stožer brigade i podređene postrojbe i to:

B. — 7. PJES. PUKOVNIJA

U cilju uništenja i proganjanja razbijenih odmetnika kod Konjica 1. ožujka 1943. g. pukovnija poduzima poduhvat u zajednici sa njem. snagama na prostoru desno Vranjača (1310) s. Trešnjevica — s. Višnjevica — s. Seonica — s. Podhum i lievo Konjic — r. Neretva—Ostrožac sa zadatkom da posjedne crtu Ostrožac — s. Seonica, te da uhvati vezu sa našim dielovima, koji su nadirali iz sjevernog pravca kod Podhuma.

Ovaj poduhvat trajao je do uključivo 4. ožujka o. g. kada je dostignuta i zaposjednuta crta Ostrožac— k. 466—Gorica—Trusina— k. 500 — s. Seonica. U toku poduhvata bilo je odpora od strane odmetnika, ali relativno slabijeg. Kod odmetnika bilo je manje gubitaka, dok su vlastiti gubici bili mali. Dalnje produženje poduhvata nije bilo moguće uslijed nadmoćnosti odmetnika, te se je pukovnija zadržala u odbrani na pomenutoj crti sve do 9. III. o. g. kada je tokom 9. i 10. III. o. g. uslijedio napadaj na naše postave sa nadmoćnim snagama, te pod pritiskom pukovnije zajedno sa njemačkim postrojbama bila prisiljena da se povuče na odbranbenu crtu Vranjača (1310) — Brdo (1387) — Bikova Kosa—Križ (1268) — Koznik (1244) — Pleševac (1092) — Križ (818), sa zadatkom najupornije odbrane u spriečavanju odmetnika ka istoku preko Ivan Sedla.

12. III. o. g. pukovnija sa odbranbene crte ponovo poduzima poduhvat u gore označenom području sa zadatkom ponovnog uništenja i proganjanja odmetnika, te je istoga dana dosegla crtu: Kukrica—Pačera— G. Gradac — s. Seonica, koja crta se držala do 17. III. o. g. sa zadatkom spriječavanja prielaza odmetnika s jedne na drugu stranu r. Neretve.²

18. III. o. g. odpočelo je postepeno izvlačenje pukovnije na novo područje radi preformiranja i izobrazbe i do 25. III. o. g. pukovnija se je prikupila na području Travnik—Turbe.

C. — 13. PJES. PUKOVNIJA.

U mjesecu ožujku 1943. g. pukovnija se nalazi sa sljedećim rasporedom:

I. bojna: na području Prača—Podgrab—Stambulčić. Zadatak osiguranje željezničke pruge Prača—Stambulčić.

II. bojna: na postavu oko Pala i osiguranju željezničke pruge od Stambulčića do Dovlića.

III. bojna: na prostoru oko Trnova.

27. III. o. g. ova bojna Dolazi na Alipašin Most — s. Stup, gdje čeka zapovijed za dalji pokret.

Nije se vršio nikakav poduhvat. Vršilo se dotjerivanje položaja i bunkera.

D. — IX. TOPNIČKI SKLOP

2 i 3 bitnica ovog sklopa u toku mjeseca ožujka 1943. g. učestvovala su u poduhvatima protiv odmetnika, partizana na prostoru oko G. Vakufa, Prozora, Rame, Ostrožca i Konjica, a po nalogu 718. njemačke pješačke divizije.

E. — XI. TOPNIČKI SKLOP.

U mjesecu ožujku 1943. godine bitnice ovoga sklopa nisu učestvovala u nikakvim poduhvatima.

F. — 3. SAT. III. OBK. BOJNE.

U mjesecu ožujku 1943. godine ova satnija se nalazi u sastavu njemačke grupe VOGEL.³ U ovome mjesecu satnija se većinom nalazi na opravci ceste Gor. Vakuf—Prozor—Rama. te na opravci i izradi mostova na r. Rami.

29. III. o. g. satnija je stigla na prostoriju prikupljanja u Dolac.

Zapovjednik pukovnik
(G a š č i ć)
Gašćić

³ Borbe su vođene protiv jedinica Prve proleterske i Sedme NOU divizije.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 26 APRILA 1943 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Z A P O V J E D N I C T V O
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Broj 500
Sarajevo, 26. travnja 1943.

Predmet: Doglasno izvješće.

Glavnom zapovjedništvu oružništva sigurnosni odjel Zagreb.

Predsjedništvu vlade na ruke pomoćniku predsjednika vlade državnog tajnika dr. Vjekoslava Vrančića Zagreb.

Zapovjedništvu III. Domobranskog zbora Sarajevo.

Zapovjedništvu 1. oružničke pukovnije Sisak.

Zapovjedništvu 2. oružničke pukovnije Gospić.

Zapovjedništvu 3. oružničke pukovnije Banja Luka.

Zapovjedništvu 4. oružničke pukovnije Tuzla.

Zapovjedništvu 6. oružničke pukovnije Mostar.

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Zagreb.

Središnji državni ured za suzbijanje kriminaliteta Zagreb.

Zapovjedništvu ustaške nadzorne službe Ured I. Zagreb.

Prema uputu za organizaciju i rad izvještajne službe i zapovjedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva Taj. J. S. Br. 320 od 31. srpnja 1941. predlažem sljedeće izvješće, za vrijeme od 11. travnja 1943. do 26. travnja 1943.

3. *Partizanska akcija.*

Obilježena je u ovom razdoblju borbom sa talijanskim postrojbama i četnicima talijanskim suborcima na području Ustikoline, Foče i području talijanske interesne sfere sa desne obale rijeke Drine, Ifsar, Zaborak, Čajniče. Talijanske postrojbe i četnički odredi potisnuti su nakon više dnevnih ogorčenih borba sa obale Drine (Goražde—Foča) u jugoistočnom smjeru, Ifsaru i Čajniču. Oba mjesta padaju u partizanske ruke, dok se talijanske trupe uništivši predhodno skladišta u Čajniču, povlače sa četnicima Crnogorcima, Pljevljima. Četnici ovdašnji raspršeni priključuju se u manjim grupama na području Go-

ražde, partizanskoj grupi Gojka Kresovića.² Na periferiji Foč(zv. Celovina nalazi se još jedna talijanska postrojba obkoljena po partizanima. Partizani djeluju, da ovu postrojbu privole na predaju.

Na jugo istoku: Majevička³ i 6. udarna partizanska brigada,⁴ oko 1500 pušaka, ova posljednja Stacionirana u Šekovićima (15 km. sjevero zapadno od Vlasenice) kreću sa područja Sokolovića preko sela Vragolova, Lađevine i Maljevića (5—3 i 3.5 km. zapadno i jugo zapadno od Rogatice) u jugo zapadnom smjeru, da bi ušle u sastav partizanskih skupina na području Ustikoline—Foča. Oba dvie brigade prešle su željezničku prugu Sarajevo—Višegrad, između željezničke postaje Mesići i Sudići. Nadirajući u smjeru jugo zapada, brigade odbacuju našu posadu na Hranjenu (9 km. sjevero zapadno od Goražde) a iz njemačke samovozne preselice zapljenuju jedan teretni samovoz i motor kotač, opljačkaju hranu i oba vozila zapale, dok je daljnjim 6 samovoza uspjelo vratiti se u Renovicu. 9. IV. 1943. brigade ulaze u Ustikolinu u sastav tamo se nalazećih partizanskih skupina.

Na jugu: područje Trnovo—Rogoj—Ledići. Manji partizanski odredi⁵ iz područja Kalinovika i Dobrog Polja (11 km. sjevero istočno od Kalinovika) prešli su mjestimično demarkacionu liniju u sjevernom smjeru prema Trnovu—Ledići (22—21 km. jugo zapadno i južno od Sarajeva) radi pljačke i prikupljanja hrane. Naši odjeli iz posade Trnovo potisnuli su neprijatelja preko demarkacione linije prema Kalinoviku i Umoljanima.

Na sjevero zapadu: Primjećeno prikupljanje grupe od oko 800 partizana u selu Rastovu (20 km. južno od Travnika). Iz područja Siprage—Kotor Varoš, u istom razdoblju, prodrla je grupa od oko 1000 partizana na područje sela Koričana (19 km. sjevero zapadno od Travnika), sa srednjim slabijim dijelovima dostigli su 9. IV. 1943 sela Vitovlje, Mudrike, Gostilj i Hamandžiće (10—14 km. jugo⁶ zapadno od Turbeta), da bi zatim cijela grupa krenula na jug. Manji okršaji naših domobranskih odjela posade Turbe sa partizanima, na istom području.⁷

¹ Gojko Kresović poginuo je kao kapetan NOV Jugoslavije 1943 godine.

² Petnaesta (Prva) majevička NOU brigada

³ Šesta istočnobosanska NOU brigada

⁴ Na ovom području nalazila se Sedma hrvatska NOU divizija i po jedan bataljon Majevičke i Šeste istočnobosanske NOU brigade. Vidi dok. br. 75 i 77.

⁵ Sjevero

⁶ Tada se na ovom području nalazila Prva krajiška NOU brigada i Četvrti krajiški NOP odred.

Na području Janj (20 km. jugo zapadno od Jajca) prikupile su se dvije partizanske brigade jajačkog i kupreškog područja. Zajednička bolnica im je u selu Vagan* (22 km. jugo zapadno od Jajca).

Kao važnije iznosim sljedeće događaje.

4. IV. 1943. u 18.00 sati, po zapovjedi njemačke komande strijeljano je u Rogatici 18 seljaka pravoslavaca iz sela Gučeva (5.5 km. sjevero zapadno od Rogatice), koji su bili partizani, a na poziv nisu predali oružje. 2. IV. 1943. kod istih je oružje pronađeno, a kod Rude Stanišića jedna teška strojnica zakopana u zemlju.

6. IV. 1943. obhodnja Dostaje Kreševo uhitila je u selu Volujaku (4.5 km. sjevero istočno od Kreševa) dva partizana. Predani su njemačkom zapovjedništvu u Kreševu.

6. IV. 1943. do 14. IV. 1943. partizani su na području sela Šišave (8.5 km. sjeverno od Turbeta) opljačkali seljacima pravoslavicima, jer se nisu htjeli priključiti njima, veći broj konja, goveda, sitne stoke i živežnih namirnica u vrijednosti od 2,541.900 kuna.

8. IV. 1943. u 01.00 Majevička i 6 udarna brigada oko 1500 pušaka u pokretu sa područja Sokolovići preko sela Vragolava, Lađevine i Maljevića (5.3 i 3.5 km. zapadno i jugo zapadno od Rogatice) na područje Foča. Željezničku prugu prešli su između želj. postaje Mesići i Sudići.

8. IV. 1943. u 21.00 sat, 5 naoružanih partizana opljačkali su u selu Sultanovići (4.5 km. jugo istočno od Donjeg Vakufa) 10.000 kuna.

9. IV. 1943. jača grupa partizana nadirajući iz sela Koričana (19 km. sjevero zapadno od Travnika) raspoređena u više manjih grupa dostigle su sela Vitovlje, Mudrike, Gostilj i Hamandžiće⁸ (14—20 km. sjevero zapadno od Travnika).

10. IV. 1943. u 08.30 sati grupa od 200 partizana opljačkala je selo Vukovići (16.5 km. sjevero istočno od Jajca). Isti dan grupa od 30 partizana opljačkala je u selu Kokiće (12 km. jugo istočno od Jajca) 200 kg. krumpira.

10. IV. 1943. u 11.00 sati teretni vlak iz Podlugova pred ulazom u želj. postaju Visoko udario je u teretni vlak. Poginulo 8, a ranjeno 15 partizana koji su se nalazili u vlaku. 8 partizana uspjelo je pobjeći. Poginuo 1 njemački vojnik, ranjen 1 njemački vojnik. Ranjen vlakovođa teretnog vlaka iz Podlugova.

10. IV. 1943. u 21.00 sat grupa od 10 naoružanih partizana opljačkala je u selu Hamandžići (11 km. sjevero zapadno od Turbeta) 1 konja vrijednog 35.000 kuna, 5 ovaca i raznu robu u vrijednosti od 60.000 kuna.

⁸ Vjerovatno se odnosi na Devetu krajišku NOU brigadu.

⁹ Iste snage kao pod 6.

10. IV. 1943. u 23.00 sata grupa od 10 naoružanih partizana opljačkali su seljacima u selu Bistro (13 km. južno od Travnika) 21 000 kuna i živežne namirnice, pa krenuli u smjeru sela Božića (12.5 km. južno od Travnika).

12. IV. 1943. u 23.00 sata grupa od 20 partizana došla je u selo Gornje Pečine (11 km. jugo zapadno od Travnika) i tražili od seljaka hrane; zatim krenuli u smjeru sela Senkovića.

13. IV. 1943. u 20.00 sati grupa od 400 partizana zaposjela je selo Brvance (10 km. jugo istočno od Jajca). Među njima imade mnogo bolesnih.

14. IV. 1943. u 24.00 sata grupa od 17 partizana opljačkala je seljacima u selu Rankovići (6 km. južno od Travnika) 3.000 kuna, raznu odjeću i obuću u vrijednosti 217.000 kuna.

15. IV. 1943. u 12.00 sati primjećena je jedna grupa od 300—350 partizana (3.5 km. jugo zapadno od Trnova) u pokretu u smjeru Ledica. Grupa je došla pod vodstvom Muje Hodžića iz Dobrog Polja (8.5 km. jugo istočno od Trnova) i isti dan u 14.00 sati stigla u selo Dujmoviće (7 km. jugo zapadno od Trnova). U Dujmovićima odvojila se je jedna grupa i krenula preko Ledića u selo Rakitnicu i Lukovac gdje se je zadržala. Na poziv partizana seljaci su im morali dati veću količinu hrane.¹⁰

15. IV. 1943. grupa partizana napala je. kod sela Končana (14 km. sjevero zapadno od Turbeta), odjel domobrana posade Turbe. Zarobljen 1 partizan. Ranjena 4 domobrana.¹¹

21. IV. 1943. u 05.00 sati odjel dobrovoljaca Domdo¹² bojne Vlasenica i ustaša III. bojne, skupio se je kod sela Simića (5 km. sjevero zapadno od Vlasenice) sa odmetnicima. Poginulo 12, zarobljeno 9 odmetnika. Nismo imali gubitaka. Plien 8 konja, 55 goveda, 450 ovaca i 9 pušaka. Ostatak razbitih odmetnika povukao se je u šumu u sjevero zapadnom smjeru.

4. O *akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata.*

Akcija, rad i kretanje antidržavnih elemenata, četnika i partizana gore je opisan. Sumnjive osobe jesu pod nadzorom

5. O *stranoj propagandi u narodu.*

Promičba neprijatelja, širenjem lažnih vesti, lažnih radio vesti i lažnih biltena.

6. O *prilikama prometa i prehrane.*

¹⁰ Odnosi se na Treći bataljon Majevičke NOU brigade i jedan bataljon Šeste istočnobosanske NOU brigade, koji su po naredenju Vrhovnog štaba upućeni u sastav Sedme hrvatske divizije kao pojačanje. Vidi dok. br. 75 i 77.

¹¹ Iste snage kao pod 6.

¹² Domobraska dobrovoljačka bojna

Željeznički promet Sarajevo—Zavidovići (pruga Sarajevo—Brod) povriemeno ugrožen. Sarajevo—Višegrad normalan. Travnik—Donji Vakuf—Bugojno i Donji Vakuf—Jajce normalan. Sarajevo—Mostar sa prielazom putnika, usljed razorenih više željezničkih mostova. Dovozom vagonskih pošiljaka krumpira prehrana poboljšana.

7. *O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima.*

Odnosi su dobri.

8. *O odnosima sa savezničkim vojskama, čiji se dielovi nalaze na našoj teritoriji.*

Odnosi sa njemačkom vojskom su srdačni, sa talijanskom korektni.

II. AKCIJA NAŠIH I SAVEZNIČKIH ORUŽANIH SNAGA

Dne 14. IV. 1943. jedna njemačka borbena grupa iz Jajca u akciji čišćenja na području Pougjarja sukobila se je kod sela Dobretići (15 km. sjevero istočno od Jajaca) sa partizanima i potisnula ih u smjeru sela Vukovići (16 km. sjevero istočno od Jajca). Gubici partizana, 60 mrtvih. Kod Njemaca nije bilo gubitaka.¹³

Na području Goražde—Cajniče akcije borbenih grupa 369. pješačke divizije protiv partizana. Osim ovih manje akcije naših i savezničkih odjela lokalnog karaktera, uz manje okršaje sa neprijateljem.¹⁴

III. STANJE U VOJSCI

Kod oružništva:

- 1- Raspoloženje, duh i disciplina dobra.
2. Incidenata, nereda i izgreda većeg značaja nije bilo.
3. Bjegstva iz oružništva; nije bilo.
4. Ponašanje častnika, dočastnika i momčadi je na dostojnoj visini, protiv eventualnih prestupnika preduzimaju se odmah shodne mjere.

IV. VANJSKA SITUACIJA

1. *O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država.* Raspoloženje naroda u Srbiji prema našoj državi slabo je.
2. *O stalnim vojnim bjeguncima.* Nema ih.
3. *O nedozvoljenim prelazima na granici, švercu i tome slično.* Nisu primljena topogledna izvješća.
4. *O odnosima sa pograničnim vlastima susjednih država.* Korektni.

V. OBĆI ZAKLJUČAK

Na jugu i jugo istoku: Majevička i 6. partizanska brigada ušle u sastav partizanskih grupa na području Ustikolina—Foča—Goražde. Partizani razbili četnike talijanske suborce na istom području. Domaći četnici prilaze dielom partizanskoj grupi Gojka Krezovića, a dielom odlaze kući. Crnogorci povlače se sa talijanskim postrojbama u smjeru jugo istoka Čajniče—Pljeviđa.

Na sjevero zapadu zenički četnički odred vrši napade na vlakove na relaciji Zenica—Zepče, ruši prugu. Promet povremeno obustavljen.

Na području: Travnik, Jajce prikupljanje većih i manjih partizanskih grupa, skitnica i pljačkaša. Bolesti razne osobito tifus uništava partizane.

Javna sigurnost na području pukovnije nešto poboljšana, no još uvijek ugrožena.

VI. ORUZNICKE POSTAJE KOJE PRIVREMENO NE DJELUJU

• / •

VII. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU PRESELJENE U DRUGO MJESTO

Krilo Sarajevo: Postaja Semeć u Donju Lijesku.

VIII. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU OBNOVLJENE

• / •

Dozapovjednik pukovnik
Koloman Bilić
Bilićpk

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
PREDSJEDNICTVO VLADE

Primljeno	T. Broj	Priloga	Biljeg	Radna jedinica
30./4.43-	62/43—15	—	—	N

ZAPOVIJEST ZAPOVJEDNIŠTVA SESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 29 APRILA 1943 GOD. O PREDOSTROZNOSTI ZA PROSLAVU 1 MAJA¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Br. 4086/taj.

NAJŽURNIJE PRIJE SVEGA
NA RUKE ZAPOVJEDNIKA

U Mostaru, dne 29. IV. 1943. g.

Predmet: tajni sastanci u vojarnama
i posadama.

Zapovjedništvu 1. domdo pukovnije.
Zapovjedništvu 6. oružničke pukovnije.
Osnutku doknadne bojne 13. pješ. pukovnije.
Zapovjedništvu 6. povoznog sata.
Zapovjedništvu 3. sata III. samovozne bojne.
Mjestnom zapovjedništvu Mostar.
Osnutku doknadne bitnica XI. top. zklopa.

III. domobranski sbor sa Op. br. 2084/taj. od 29. IV. 1943. godine, dostavio je sljedeće:

„Povodom proslave treće godišnjice 1. svibnja pod okupatorom, „Slobodna Jugoslavija“ u emisiji za domobranstvo poziva sve častnike, dočastnike i domobrane da 1. svibnja održe po vojarnama tajne sastanke u svrhu izrade plana kako će najbolje moći da pomognu narodnu oslobodilačku vojsku Jugoslavije. U vezi s time naredite potrebno; da se u posadama i vojarnama na dan 30. travnja t. g. i 1. svibnja osuete ovakvi i slični sastanci“.

Dostavljajući prednje, —

Z A P O V I E D A M :

1) Na dan 30. travnja t. g., 1. i 2. svibnja zabraniti svaki izlaz domobranima i neženjenim dočastnicima iz vojarne, bez neodložne službene potrebe.

2) Ženjene dočastnike i častnike kontrolirati u njihovom kretanju.

3) U navedene dane zapovjediti da se povjerljivi častnici i dočastnici u vojarnama nalaze uvijek u kontaktu sa podređenim domobranima držeći im neka predavanja ili izvođenje nekih naročitih zabavnih igara.

4) Zapovjednici osobno će povremeno prisustvovati ovome, nad istim vršiti kontrolu i biti će osobno odgovorni ako se po ovome ne postupa, te se desi da se u njihovim jedinicama i vojarnama pojavi kakav slučaj gore navedenog sastanka.

5) Propustnice za izlazak u grad zapovjednici će osobno potpisati i voditi kontrolu da se ni jednoj sumnjivoj osobi ne izda ista.

6) Zapovjednik mjesta Mostar prednju zapovjed raspisat će svima postrojbama i ustanovama u Mostaru, kojima se izravno ne dostavlja od strane ovog stožera.

7) Zapovjednik mjesta Mostar pojačat će u ove dane službu obhodnji i svaku osobu koja se bez propisane propusnice zatekne u gradu pritvoriti i protiv iste povesti zakonski postupak, kao i protiv njenog starješine, koji je dozvolio ovaj izlaz.

8) Mjestni zapovjednik Mostar vodit će osobno strogi nadzor nad točnom provedbom ove zapovjedi.

Naročitu pozornost obratiti na posadne straže i zapovjediti obilazak istih u ove dane, u razno doba dana i noći. —

(M. P.)

U. Z. Zapovjednika, bojnič

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNICKE
PUKOVNIJE OD 30 APRILA 1943 GOD. O SITUACIJI U
SEMBERIJI I SREMU¹**

**ZAPOVJEDNICTVO
4. ORUŽNICKE PUKOVNIJE**

J. S. Br. 1360/Tajno

U Tuzli, dne 30. travnja 1943.

Predmet: Doglasno izvješće.

1. Glavnom oružničkom zapovjedništvu (J. S.) Zagreb.
2. Predsjedništvu Vlade na ruke pomoćnika državnog tajnika Dr-a Vjekoslava Vrančića Zagreb.
3. Glavaru građanske uprave za istočnu i zapadnu Bosnu gospodinu Šandoru Benaku Brod n/S.
4. Zapovjedništvu II. Domobranskog zbora Brod n/S.
5. Zapovjedništvu III. pješačke divizije Tuzla.
6. Zapovjedništvu IV. pješačke divizije Doboje.
7. Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Zagreb.
8. Središnjem uredu za suzbijanje kriminaliteta Zagreb.
9. Zapovjedništvu ustaške nadzorne službe Ured I. Zagreb.
10. Velikoj Zupi Usora i Soli Tuzla.
11. Zapovjedništvu 1. oružničke pukovnije Sisak.
12. Zapovjedništvu 2. oružničke pukovnije Gospić.
13. Zapovjedništvu 3. oružničke pukovnije Eanja Luka.
14. Zapovjedništvu 5. oružničke pukovnije Sarajevo.
15. Zapovjedništvu 6. oružničke pukovnije Mostar.

Prema uputu za rad i organizaciju izvještajne službe i zapovjedi Glavnog oružničkog zapovjedništva Taj. J. S. Br. 320 od 31 srpnja 1941. predlažem sljedeće doglasno izvješće za minulih zadnjih 15 dana:

3. O KOMUNISTIMA — PARTIZANIMA:

Komunističko-partizanska djelatnost na području pukovnije se nije ni malo umanjila, nego je naprotiv u zadnje vrijeme žestoko pojačana osobito na području Velike župe Vuka i kotaru Bijeljina, Velike župe Posavje, gdje su se iskupile jake partizanske snage, koje su obkolile i teško ugrožavaju grad Bijeljina, koji im je na udaru kod prebacivanja sa sjevera na

jug u Sekoviće, gdje se nalazi 6. partizanska brigada i obratno u Frušku Goru. Usput pljačkaju i ubijaju mirno pučanstvo te nesmetano prelaze reku Savu između Srijemske Rače i Jamene, gdje nema jačih oružanih snaga koje bi ih u tome spriječile.²

Oružničke, legionarske i ustaške male postrojbe dočekuju ih u zasjedama i nanose im osjetljive gubitke, ali nemaju dovoljno snage da ih u prebacivanju posve spriječe.

Skoro u svima pravoslavcima selima u Srijemu komunisti su uspjeli organizirati udarne omladinske grupe koje oštećuju prometne veze i komunikacije. Jače njihove grupe nalaze se u Fruškoj Gori, od kuda upadaju u pojedina sela, gdje pljačkaju namirnice, ubijaju ili odvođe pojedine ljude.

U zadnjih 15 dana ogleda se komunistička djelatnost u ovim događajima.

Na području krila Tuzla:

5. travnja 1943. poslali su partizani po seljaku Anti Manojloviću iz sela Rastošnice (20 km. sz od Zvornika) jedno pismo seljacima muslimanima sela Goduš, u kome ih pozivaju da će im dozvoliti obrađivanje zemlje na svom području ako prestanu pucati na partizansku oslobodilačku vojsku koja se bori za svačija prava, a ne kao četnici samo za Srbe.

12. travnja 1943. u 23.45 sati, skupina od oko 5—600 partizana pokušala se je prebaciti u planinu Majevicu. Na mjestu zv. Grabik (800 m. i. od Kalesije) na putu Tuzla — Zvornik, naišla je na zasjedu oružnika i legionara, koji su na istu otvorili pušчанu paljbu, ali su se zbog nadmoćnosti neprijatelja morali povući u postajne rovove u Kalesiju, no kad je uskoro pristigla pomoć sa obližnjih uporišta i počelo djelovati topništvo, partizani su prisiljeni na povlačenje. Borba je trajala 2 sata.³

Gubitaka na našoj strani nije bilo, a gubitci partizana nisu poznati, osim što se po tragovima krvi vidjelo da je bilo ranjenih.

15. travnja 1943. u 00.10 sati, preko 2000 partizana Šekovičke brigade⁴ napali su puščanom, strojopuščanom paljbom i bacačima mina sa južne strane i četnici Majevičkog četničkog odreda puščanom i strojopuščanom vatrom sa sjeverne strane, selo Prnjavor, oružničku postaju, uporište i selo Kalesiju (18 km. j. i. od Tuzle), zatim uporište Vukovina Vis i Dubnicu

² Na ovom području djelovala je Grupa vojvodanskih partizanskih udarnih bataljona. Vidi dok. br. 114.

³ Vjerovatno se odnosi na Birčanski NOP odred.

* Šesta istočnobosanska i Majevička brigada tada su se nalazile na lijevoj obali Drine kod Ustikoline.

kod Kalesije. Nakon borbe od pola sata, premoćni partizani i četnici su sva ova uporišta i oružničku postaju Kalesije zauzeli, državne i posebničke stvari oružnika opljačkali, pismohranu zapalili. Ovom prilikom opljačkali su pa potom zapalili 10 posebničkih kuća i pismohranu občinskog poglavarstva u Kalesiji.⁵

U 02.00 sata istoga dana prikupljeni legionari i oružnici izvršili protunapadaj i nakon I.V2 sata borbe uspjelo je napadače protjerati, te zauzeta mjesta i uporišta očistiti i zaposjesti.

Gubitci na našoj strani 1 legionar poginuo i 3 građanske osobe ranjene. Na strani neprijatelja 3 partizana i 2 četnika na mjestu borbe nađeni mrtvi, dok se po tragovima krvi zaključuje da ih je bilo oko 50 što mrtvih i ranjenih.

Plien 4 puške i 1 pričuvna ciev za strojopušku.

Istoga dana u 05.15 sati kod povlačenja ovi odmetnici su napali uporište Jajići (2 km. s. od Kalesija) gdje je napad odbijen bez gubitaka.

15. travnja 1943. legionari uporišta Jajići (18 km. j. i. od Tuzle) našli su 2 partizanska pisma koje su ovi pri prolazu izgubili.

U jednom pismu traži se neki partizan Mihajlo (Mišo) Radišić od nekog Đurakovića zapovjednika Srijemskog odreda, da se kao Sremac udjeli u njegov odred. Pismo je pisano u selu, Trnovi, kotar Bijeljina, a datirano 16 ožujka 1943. sa podpisom Đurakovića.

U drugom pismu koje je pisano strojem ćirilicom, neki zapovjednik I. U. bataljona podnosi izvješće komandantu G. V. P. U. B.⁶ o radu svoga bataljona u vriemenu od 31. III. do 3. IV. 1943.

Pisma su dostavljena zapovjedništvu 3. pješ. divizije Tuzla.

19. travnja 1943. u 07.00 sati, došla su 104 naoružana partizana u selo Rojčević (19 km. s. od Zvornika), gdje su tražili nekog zapovjednika četnika Milana Ostojića i kad ga nisu našli, udaljili su se u pravcu sela Trnovica (15 km. s. od Zvomika).

Na području krila Brod:

13. travnja 1943. oko 13 sati napadnut je teretni vlak od 40 partizana između željezničke postaje Jabanuša i Suhopolje (10 km. j. z. od Bijeljine) koji je vozio ugalj iz Ugljevika u Bijeljinu.

Zarobljeno je 40 putnika a među njima i nadstojnik želj. postaje Ugljevik i jedan inženjer rudnika Ugljevik. Isto tako partizani su zarobili 5 pušaka legionara Domdo, koji su iz vlaka pobjegli a puške ostavili. Putnike su odmah pustili a nadstojnika postaje i inženjera zadržali. Vlak se je neoštećen vratio u Ugljevik.

14. travnja 1943. oko 21 sat, skupina od 150 partizana napala je teretni samovoz 6. p. p. na cesti Bijeljina—Zvornik (21 km. j. Bijeljine). Samovoz je vozio hranu posadi u Branjevu. Pet domobrana zarobljeno, hrana opljačkana, samovoz zapaljen.

15. travnja 1943. oko 18.30 sati, od jače skupine partizana napadnut je ustaški teretni samovoz, na mjestu zv. „Potok” (17 km. j. Bijeljine). Samovoz je vozio hranu iz Bijeljine u Zvornik. Od šestorice ustaša koji su bili u samovozu, jedan je teško a jedan lako ranjen i jedna žena poginula. Samovoz se je neoštećen uspio probiti.

15. na 16. travnja 1943. u noći partizani su posjekli b. b. stupove na putu Bijeljina—Zvornik između sela Johovac i Potok (14 km. j. od Bijeljine) u dužini od 2M-i km.

16. travnja 1943. obhodnja postaje Andrijevcu pojačana sa ustašama došla je u selo Novo Topolje (18 km. s. i. od Broda) radi uhićenja jednog partizana koji je u selu ležao bolestan.

Obhodnja je napadnuta od skupine partizana u jakosti oko 30 ljudi. Borba je trajala oko jedan sat nakon čega su se partizani povukli u planinu Dilj. Gubitaka nije bilo. Bolesni partizan je uhićen.

16. travnja 1943. u 8 sati, skupina od oko 250 partizana napala je domobrane koji su iz Nove Vesi (23 km. j. z. od Broda) pošli u šumu po drva. Borba je trajala do 11 sati. Dva partizana su poginula a jedan domobran je lakše ranjen.

Domobrani su se povukli na svoj položaj u Novu Ves.

16. travnja 1943. oko 16 sati, jaka skupina partizana napala je dvije satnije 3. bojne 6. p. p. na cesti Bijeljina—Zvornik (15 km. j. od Bijeljine) koje su išle u Branjevo. Poginuo je zapovjednik bojne bojnič Boroš, dva častnika i 11 domobrana. Zarobljena su tri častnika, oko 180 domobrana sa 4 teške strojnice, 15 lakih strojnica i nekoliko strojosaamokresa, dvojica kola i jedan fijaker.

Oko 50 domobrana sa oružjem se je spasilo.

Borba je trajala jedan sat. Gubitci partizana nepoznati. Promet sa Zvornikom obustavljen.

19. travnja 1943. u 7 sati, jača skupina partizana napala je obhodnju oružnika i legionara koji su osiguravali put Čelić—Brčko kod sela Pukiš (12 km. j. od Brčkog). Borba je trajala jedan sat. Gubitaka nije bilo, samo je neznatno ranjen nared-

nik Tanović. Po izkazu seljaka jedan je partizan poginuo, a dvojica ranjena. Poslije borbe partizani su se povukli u selo Piperi (12 km. j. z. od Pukiša).

20. travnja 1943. oko 02.30 sati, napalo je oko 70 partizana na domobransku stražu koja čuva naš dvomotorni krilaš koji se je uslied kvara spustio na livadu između sela Trnjani i Zadubravlje (9 km. j. i. od Broda). Napad je odbijen. Jedan domobran ranjen. Gubici partizana nepoznati.

Partizani su se povukli u Dilj Goru.

Na području krila Vukovar:

9. travnja 1943. oko 23.30 sati, skupina od 20 do 30 naoružanih komunista oduzela je od seoske straže D. M. u selu Bingule (13 km. j. i. od Iloka) 5 vojničkih pušaka sa 424 naboja, jednu lovačku pušku sa 20 naboja, četvrtinu kg baruta i pola kg olova, pa potom otišla u pravcu Fruške Gore.

10. travnja 1943. u 23.30 sati u šumi Dubrave (18 km. s- z. od Šida) 4 naoružana komunista oduzeli su od lugara Marjata Mirka 1 lovačku pušku sa nabojima i 1 džepni sat i otišli u nepoznatom pravcu.

10. travnja 1943. u 23.30 sati u šumi Dubrave (18 km. rali su sa pustare Fichel (16 km. s. i. od Hrv. Mitrovice⁷) 24 krave, 90 svinja, 6 pari konja i raznog poljskog alata u ukupnoj vrijednosti 1,600.000 kuna.

12. travnja 1943. oko 01.00 sati po komunistima iskidana je brzoglasna linija Hrv. Mitrovica—**Calma** (10 km. s. z. od Hrv. Mitrovice) i Calma—Erdevik (17 km. s. z. od Hrv. Mitrovice) i presječeno 59 stupova ovih linija.

11. na 12. travnja 1943. nepoznati broj naoružanih komunista odnijeli su iz blagajne občine Ostrovo 6 000 kuna (4 km. s. od Vinkovaca) i otišli u nepoznatom pravcu.

13. travnja 1943. oko 10.00 sati 20—30 naoružanih komunista odveli su iz šume Marin Dol—Poljana (8 km. j. i. od Iloka) mladića Radžić Milorada iz Erdevika (10 km. j. Iloka), koga su navodno ubili pošto su se po odvođenju čula 2 naboja iz pušaka.

11. na 12. travnja 1943. nepoznati broj naoružanih komunista izvršili su napad na selo Bingulu (13 km. j. i. Iloka) i u borbi 13 seoskih stražara njemačke skupine razoružali i sobom odveli za čiju se sudbinu nezna. Od oružja oduzeli su 19 pušaka sa 1350 naboja i 4 lovačke puške. U občini zapalili pismo-hranu i namještaj a po selu opljačkali raznih predmeta i živežnih namirnica u vrijednosti od 500 kuna. Na strani komunista 1 ranjen i 1 ubijen. Komunisti se povukli u Frušku Goru.

11. travnja 1943. oko 23.00 sata oko 50 naoružanih komunisti na ribogojstvu Kavke Dragutina (1 km. s. z. Suseka) izlupali su motor za pumpanje vode iz ribnjaka, opljačkali 2 para konja, ribu iz ribnjaka i drugih raznih stvari u ukupnoj vrijednosti oko 1,000,000 kuna, a zatim se povukli u Frušku Goru.

13. travnja 1943. oko 22.00 sata oko 25 naoružanih komunisti odnijeli su od pričuvnog domobrana Matende Ivana, koji je bio na dopustu kod kuće u s. Kuzminu (14 km. s. z. Hrv. Mitrovice), jedan par domobranskog odjela, kapu, cipele i remen, a zatim su otišli kod domobrana 3. kompanije Verpflegungs iz Požege, pripadnika njemačke skupine Mergl Stjepana, koji je došao kući u Kuzmin sa svom ratnom opremom, i oduzeli mu svu ovu opremu sa oružjem a njega sobom odveli za čiju se sudbinu nezna.

Iste noći sačekali su između želj. postaje Kuzmin i s. Kuzmin domobrana 5. kompanije Verpflegungsstelle iz Požege Bauer Mihajla, koji je takođe dolazio kući u Kuzmin sa svom ratnom opremom, i oduzeli mu svu opremu sa oružjem i odveli ga sobom za čiju se sudbinu nezna.

14. travnja 1943. oko 22.00 sata oko 60 naoružanih komunisti odveli su navodno nasilno iz sela Martinci (10 km. s. z. Mitrovice) 21 mladića novaka pravoslavne vjere, koji su bili pozvani da nastupe odsluženje djelatnog razdoblja u domobranstvu i sa njima otišli u pravcu šume Klještevica (16 km. j- z. Mitrovice) odakle su i došli. Osim toga odveli su i domobrana Kuvaju Zivana, koji se ie u selu Martincima nalazio na dopustu.

16. na 17. travnja 1943- na putu Ilok—Neštin komunisti su iztrgali brzoglasnu liniju i presjekli 45 b. b. stupova i otišli u Frušku Goru.

18. travnja 1943. u 07.00 sati na pruzi između želj. postaje Kukujeveci i Kuzmin (18 km. s. z. Mitrovice) eksplodirala je mina pod brzim vlakom br. 10 koji je polazio iz Vinkovaca za Zemun. Žrtava nije bilo. Manje oštećeno 6 vagona koji su iz tračnica izkliznuli, a 20 met. pruge rastrgano. Promet u toku dana uspostavljen.

13. na 14. travnja 1943. na r. Savi kod šume Dobreč (14 km. j. z. Mitrovice) 10—15 naoružanih komunisti zapalili su šlep Babića Joze iz Mitrovice, koji je doplovio radi prevoženja trupaca. Upravljača šlepa su prije toga iskricali i pustili. Žrtava nije bilo.

13. na 14. travnja 1943. skupina naoružanih komunisti nepoznate jačine opljačkala je od seljaka iz s. Jarka (11 km. j. i. Mitrovice) 40 metara remenja od vršeci strojeva.

13. na 14. travnja 1943. oko 40—50 naoružanih komunista odveli su navodno nasilno iz sela Jarka (11 km. j. i. Mitrovice) 9 pravoslavnih mladića, koji su bili unovačeni za domobranstvo.

13. na 14. travnja 1943. oko 40 naoružanih komunista odveli su navodno nasilno iz sela Jarka, domobrana 3. satnije, 2. domobranske radne pukovnije Pavković Iliju, koji se je nalazio na dopustu kod kuće.

18. travnja 1943. oko 22.00 sata oko 11 naoružanih komunista došlo je u stan občinskog načelnika Kinder Franje u selu Grk (17 km. j. i. Sida) i istog nasilno odveli, ali im je putem uspio pobjeći i kući doći.

18. na 19. travnja 1943. na putu Ilok—Sid (4 km. j. i. Iloka) posjekli su komunisti 16 državnih stupova i 15 vlastelinskih stupova brz. linije, a zatim na putu Ilok—Ljuba (5 km j. Iloka) posjekli su 5 državnih i 10 vlastelinskih stupova na brzoglasnoj liniji.

Na području krila Zemun

26. ožujka 1943. u 12.45 sati jedna skupina od 40 naoružanih komunista napala oružničko-ustašku ophodnju od 5 ljudi na putu Petrovčić—Bečmen (20 km. z. Zemuna). Obhodnja primila i vodila borbu dok joj nije stiglo pojačanje iz Dobanovačkog zabrana. Tada su komunisti pobjegli u obližnju šumu.

28. na 29. ožujka 1943. došlo je nekoliko skupina naoružanih komunista u jačini od 5—10 ljudi u selo Kupinovo. Jednovremeno upali u nekoliko kuća i odnesli oružja, streljiva i raznih stvari.

29. na 30. ožujka 1943. upali su navodno naoružani komunisti u selo Kupinovo i odveli 7 mladića novaka pravoslavaca iz Kupinova. Postoji sumnja da su ovi mladići dobrovoljno se pridružili i otišli komunistima.

2. travnja 1943- na putu od Ašanje došlo je nekoliko skupina komunista na put Ašanja—Zemun i uhvatili domobrana koturaškog sata Gabriel Zarića, koji se je nalazio na zdravstvenom dopustu kod svoje kuće. Za njegovu sudbinu se nezna. Istoga dana došla su 4 komunisti u kuću odvedenog Zarića i njegovoj ženi rekli da se ne plaši za sudbinu njezinog muža pošto da se on nalazi kod njih.

4. travnja 1943. otišla su 3 mladića od svojih kuća iz Iriga za selo Maradik. Po saznanju ovi su otišli i pobjegli od kuće da ne bi morali služiti Hrvatsku vojsku.

5. na 6. travnja 1943. komunisti isjekli brzoglasno-brzobjavne stupove na liniji Ruma—Hrvatska Mitrovica.

6. travnja 1943. između 21.00—24.00 sata komunisti prepilali su 43 kom. stupova na liniji Ruma—Vrdnik. Žicu istrkali, a izolatore polupali.

6. travnja oko 23.45 sati došlo je 6—7 naoružanih komunisti u željezničku stražaru br. 2 na pruzi Ruma—Vrdnik. skinuli brzoglasni aparat i odneli ga sobom u Frušku Goru.

6. travnja 1943. u 21.30 sati došla su 3 naoružana komunisti na Lekin salaš kod Iriga. Na salašu uhvatili Joška Osker, po narodnosti Njemac, i odveli sa sobom, a za njegovu sudbinu se ne zna.

7. travnja 1943. u 22.00 sata upala su 3 naoružana komunisti u kuću Save Vukovića iz Iriga. Probudili njegovog sina Nikolu, domobrana 1. sata 2. lovačke bojne Osijek, koji se nalazio na dopustu, i odveli ga sa sobom u šumu.

7. travnja 1943. oko 24.00 sata došlo je 15—20 naoružanih komunisti na Manastir Hopovo (3.km. s. od Iriga), pretresli manastir, pronašli izvjesnu količinu lijekova i nešto pisacjeg papira, te ovo sa sobom odneli.

9. na 10. travnja 1943. komunisti presjekli 85 kom. 'o. b. stupova na liniji Irig—Ruma, a iste noći presjekli 85 kom. b. b. stupova na liniji Irig—Krušedol.

9. travnja 1943. u 22.30 sati 3 naoružana komunisti pokušali napasti poštu Surčin. Oružnička ophodnja ovo na vrijeme primjetila i spriječila, te komunisti pobjegli.

9. travnja 1943. u 22. 40 sati došlo oko 40 naoružanih komunisti na drž. imanje (Man.) „Fenek“ kod Boljevca te tu opljačkali 79.000 kuna gotovog novca, pisaci stroj, životnih namirnica i veću količinu pšenice, zobi, graha i kudeljnog sjemena.

9. travnja 1943. dobila je g-đa Tajs ucjenjivačko pismo preko pošte Surčin da položi 200.000 kuna i da će joj komunisti pustiti muža Rudolfa Tajsa, koga su 22. III. o. g. zarobili i odveli sobom u šumu. Zapretili su joj komunisti ako se novac u određeno vrijeme i na određeno mjesto ne položi da će joj muža ubiti.

10. travnja 1943. oko 01.30 sati došlo 10 naoružanih komunisti na želj. postaju Boljevci. Upali u stan glavarara postaje Josipa Benića od njega oduzeli 12.000 kuna drž. novca i neke lijekove. Istoga glavarara su sobom povelili ali su ga drugi dan pustili. Ista komunistička družina toga dana uhvatila je seljaka Mušu Lakotaša iz Boljevca te ga odveli sa sobom.

10. travnja oko 23.30 sati došlo je 40—45 naoružanih komunisti na drž. imanje „Bankovci“ kod Iriga, upregli konje u 4 kola na koje su natovarili 1000 kg. pšenice, 3000 kg. kukuruza, 215 kg. masti, 150 kg. svježeg svinjskog mesa, 2000 kg. graha, 71 vreću i raznih kožnih stvari. Na ove oduzete stvari dali su potvrdu koju je potpisao „komesar“ 1. čete 2. bataljona. Među komunistima bilo je i 5 žena.

11. travnja 1943. u 21.00 sat došlo je oko 400 naoružanih komunista* na drž. imanje „Fenek“ kod Boljevca, sa imanja odveli 24 konja sa priborom, 12 volova sa priborom za vožnju, 26 krava, 7 željeznih plugova, 2 željezne drljače, 7 kola i dvo-kolica, 150 kg. zobi, 50 kg. sjemena za repu, 400 kg. graha, 300 kg. kudelnoga sjemena, 150 kg- čiste vune, 170 jagnječih koža, 32 ovčje kože, sav mehanički pribor od svih gospodarsko poljoprivrednih strojeva te veću količinu kukuruza u klipju, pšenice, brašna i raznih drugih stvari.

11. travnja 1943. preko cjelog dana zadržavala se jedna veća skupina (oko 400 naoružanih komunista) u selu Progar kod Boljevca, tamo su jeli, pili i veselili se.

12. travnja 1943. oko 03.15 sati jedna veća skupina naoružanih komunista napala je domobransku stražu kod cisterne „Ledinci“ (4 km. z. od Kamenice n/D.). Na straži bio je jedan poručnik i 18 domobrana zrakoplovne školske pukovnije Petrovaradin- Poručnika zapovjednika straže Zupančić Oto i još 9 domobrana komunisti uhvatili i razoružali, a 9 domobrana uspjelo se je spasti bjegstvom bez da su ih razoružali. Komunisti su sobom u šumu odveli poručnika Zupančića i još 3 dočastnika. Sumnja se da je ovu stražu izdao vodnik Vinko Vidović, koji da je bio u vezi sa komunistima.

12. travnja 1943. pronađen je komunistički letak u dvorištu Lajoša Erdoža, seljaka iz Maradika, koji je letak predao našim vlastima. U letku komunisti pozivaju ovdašnji njemački narod da stupe u njihove redove i povedu borbu protiv fašizma.

12. travnja 1943. u 23.00 sata došlo oko 30—35 naoružanih komunista na drž. imanje Bankovci kod Iriga. Na 4 kola natovarili 750 kg. kukuruza, 600 kg. graha, 2 bačve petroleuma, 3 zaklanih teladi. Upravitelju su dali potvrdu na odnesene stvari, a pri polasku zapalili jednu kotobanju u kojoj je bilo 7500 kg. neokrunjenog kukuruza.

13. travnja u 01.05 sati 10—12 naoružanih komunista napali na domobransku stražu 1. lovačke bojne u Rumi kod električne centrale u Vrdniku. Straža bila jaka 5 domobrana i nije davala odpor. Komunistima uspjelo iznenaditi i razoružati stražu. Te su odnijeli: 1 tešku strojnicu sa priborom i streljivom, 5 voj. pušaka sa priborom i oko 2000 kom. naboja i 4 konja. Sobom su odveli 4 domobrana. Zapovjedniku straže uspjelo pobjeći.

13. travnja oko 24.00 sata došlo 15 naoružanih komunista sa 5 kola na salaš „Vojnić“⁹ kod Indije. Natovarili 9. kom.

svinja teških 50—100 kg., 11 vreća kukuruza i 4 vreća hrane za svinje prekrupe i sve odvezli u pravcu sela Surduk.

13. travnja 1943. poslie podne otišao je Stanko Horvat, lugar, u Krušedol kod Iriga da obide povjerenu mu šumu. Iz šume se nije povratio. Istoga dana oko 22.00 sata došli su komunisti kući istoga Horvata, od njegove žene Katice oduzeli lovačku pušku i cigarete. Sve ovo odnesli u šumu.

14. travnja 1943. oko 21.00 sat veća skupina naoružanih komunista upali su u selo Vojka (4 km. j. St. Pazove). Napali tamo naše uporište gdje se nalazio jedan oruž. vodnik sa 20 legionara. Borba se vodila cijelu noć sve do 05.00 sati drugoga dana. U borbi je poginuo oruž. vodnik Daniel Jurić i 4 legionara a 10 legionara ranjeno. Komunistima uspelo zapaliti zgradu nastanbu legionara koja je izgorjela

14. travnja 1943- u 09.00 sati jedan naoružani komunista na putu Irig—Ruma zaustavio je Jelicu Brakmić, od iste oduzeo propustnicu i još neke stvari te ovo zapalio.

14. travnja 1943. u 00.30 sati došlo oko 20 naoružanih komunista u građanskom odjelu na salaš „Luke Pupurovaća“¹⁰ kod Indije, oduzeli 3 svinje od oko 80 kg. težine.

15. travnja 1943. oko 13.00 sati veća skupina naoružanih komunista napala njemačku-ustašku ophodnju između Deča i Šumanovaca.¹¹ U ovoj borbi poginulo je 4 njemačka vojnika i 4 ustaše.

15. travnja 1943. u 0130 sati 9 naoružanih komunista pokušalo je upasti u selo Petrovčić (25 km. j. Rume), bili su na vrieme primječeni od seoske straže i puščanom vatrom protjerani iz sela.

15. travnja 1943. u 23.30 sati došlo je oko 200 naoružanih komunista na drž. dobro „Zivača“ (IV2 km. zapadno od Boljevaca). oduzeli i sobom odveli: par konja sa kolima i priborom kravu sa teletom, 1 june i dr. razne stvari.

15. travnja 1943. u 0100 sat došlo je oko 20—30 naoružanih komunista među kojima su bile 3 ženske u s. Maradik i demolirali obćinu, hrvatsku i njemačku školu, obćinsku pismo-hranu zapalili i uništili.

15. travnja 1943. u 22.30 sati upalo je 15 komunista u stan oruž. Slavić Petra i Slavić Mije koji se nalazi na periferiji Iriga i vezali sestru Petra Slavića i Ivku ženu Mije Slavića i sa sobom u šumu odveli za čiju se sudbinu nezna.

16. travnja 1943. u 07.00 sati nepoznato koliko naoružanih komunista zaustavilo je samovoz držav. lečilišta Kamenica n/D. kod mjesta „Banoštar“ (6 km. j. Hrv. Karlovaca¹²). Uprav-

¹⁰ Lupurovićev salaš

«' Isto

¹² Srem. Karlovci

ljača samovoza i jednog putnika skinuli i sa njih odjelo odnijeli a samovoz zapalili.

16. travnja 1943. u 09.00 sati sukobila se je oružn. obhodnja postaje Bešenovo sa 100 naoružanih komunista. U borbi ubijeno je 5 komunista. Kod oružnika žrtava nije bilo.

16. travnja 1943. u 21.00 sat upalo je oko 40 naoružanih komunista sa 4 kola kod Mihajla Keliga, lugara iz Surčina, i od istog opljačkali 900 kg. kukuruza, 800 kg. pšenice i 1 lovačku pušku i odvukli u pravcu šume Gibavac.

17. travnja 1943. oko 23.00 sata veća skupina komunista prešla je želj. prugu Indija—Petrovaradin kod želj. stražare br. 33 (3 km. s. Indije) i otišli u pravcu Novi Karlovci.

18. travnja 1943. u 02.00 sati komunisti su isjekli 15 kom. brzog, stupova na liniji Irig—Vrdnik, žicu isjekli a izolatore polupali.

18. travnja 1943. u 13.00 sati sačekali su 3 naoružana komunista na putu Kupinovo—Progar (7 km. ist. Progara) Otročak Dragutina, Radovanku Repić i Stanu Rankov, svi iz Kupinova, i u šumu odveli koje su u večer svojim kućama pustili.

18. travnja 1943. u 22.00 sata uhvatili su 4 naoružana komunista Bršića Iliju, blagajnika, i Obradović Obrena, pisara iz občine Bešenovo, te Presoja Mihajla iz istog sela za čiju se sudbinu do danas nezna.

18. travnja 1943. nađen je na pašnjaku (1 km. z- Golubinaca) leš Kovačević Andrije, seljaka iz Golubinaca, kotara St. Pazova. Sumnja se da su ga ubili komunisti jer njegov sin služi u našoj vojsci a drugi u Nedićevoj vojsci.

19. travnja 1943. u 07.00 sati sačekali su 4 naoružana komunista i uhvatili na mjestu zv. „Crni Lug" (2 km. ist. Progara) Petrović Cveju, Mihaljević Ziku, Lakotoš Đuricu i Anku, svi iz Kupinova, koji su tjerali svinje za Surčin radi predaje našim vlastima i od istih svinje oduzeli a njih pustili kući.

19. travnja 1943- u 23.00 sata upalo je 10 naoružanih komunista u kuće seljaka koje se nalaze na periferiji Klenka i tražili oružje kojeg nisu našli. Od Gajtler Matije odnijeli su jedno domobransko odjelo i cipele a od Nericha Zorta odnijeli odjelo.

U mjesecu ožujku i travnju pa do sada pobjegli su od svojih kuća i navodno se pridružili komunistima i to: 5 mladića pravoslavaca iz s. Vognja, 3 mladića iz Kupinova. Sreten Zovkić, učitelj iz Belegiša, 14 mladića iz sela Belegiša, 25 osoba pravoslavaca iz sela Kupinova, 16 mladića pravoslavaca iz sela Vojke, Avram Stjepan i Radoslav Slavić iz Kupinova, te Radojčić Đorđe, Bajakin Slavko i Svetin Miloš iz Ašanje, kotara Zemun.

4. O AKCIJI, RADU I KRETANJU SUMNJIVIH OSOBA, TUĐINSKIH AGENATA, PROVOKATORA I ANTIDRŽAVNIH ELEMENATA:

Nije ništa zapaženo.

5. O STRANOJ PROMICBI U NARODU :

Vrši se na sve moguće načine, rasturanjem partizanskog tvoriva, držanjem govora od strane odmetnika, putem krugovala a najviše slušanjem Londona i Moskve.

6. O PRILIKAMA PREHRANE I PROMETA:

Prehrana je dosta teška, naročito po varošima, usljed slabog dovoza živežnih namirnica na pijace pošto se je i po selima potrošilo ono što je bilo u zalih i što nisu odmetnici opljačkali, onđe gdje nisu odmetnici opljačkali još se po nešto od namirnica nalazi ali za najnužnije potrebe domaćina. Po varošima su cene i odviše skupe na ovo malo živežnih namirnica što se donese na pijacu, u čemu najviše trpi niži činovnički i službenički staliž.

Željeznički promet na pruzi Brod—Sarajevo koja obuhvaća područje ove pukovnije odvija se do sada dobro, dočim na ostalom djelu pukovnije, kako želj. tako i cestovni vrlo teško, u poslednje vrijeme prekinute su sve saobraćajne veze sa Bijeljinom, koja je obkoljena sa svih strana sa jačim partizanskim skupinama.

7. O ODNOSU VOJSKE SA USTAŠKIM ORGANIZACIJAMA I SA GRAĐANSKIM VLASTIMA:

Odnosi su dobri.

II. O AKCIJI NAŠIH I SAVEZNIČKIH SNAGA:

13. travnja 1943. u 07.00 sati, poduzeto je čišćenje planine Ozren od strane Vražje divizije uz suradnju domobranstva protiv Ozrenskog četničkog odreda, zato što su četnici 5. travnja o. g. izvršili mučki napad na jedan vod domobrana Vražje divizije, kod sela Bočinja (7 km. j. i. Maglaja) i veći broj domobrana poubijali.

Podhvat je počeo od Doboja, Maglaja i Zavidovića na sjever, od Đuračina na zapad i sa pruge Tuzla—Doboj od želj. postaje Miričina na jugo-zapad i od želj. postaje Karanovac na jug.

Podhvat je završen 19. travnja 1943. Kakav je bio podhvat posljedak nije poznat, osim da su četnici davali vrlo žilav otpor na položaju prema Puračiću i Zavidoviću prva dva dana, a poslije odpora nije bilo. Prema saznanju koje nije moglo biti provjereno Vražja divizija na ovome smjeru kretanja imala je najveći uspjeh, t. j. veći broj četnika sa oružjem i bez oružja pohvatila je i uputila u sabirni logor.

Prema izvjestnim podacima, od glavnih četničkih snaga, uspjelo je nekim odredima u manjim grupama probiti se kroz obruč između Puračića i Zavidovića i prebaciti se na jug-istok u pravcu pl. Koniuh. Gubici i plien na nijednoj strani nisu poznati.

III. STANJE U VOJSCI:

1. Raspoloženje, duh, moral i stega u oružništvu dobro je.
2. Incidenata, nereda i izgređa nije bilo.
3. Uticaja strane izvještajne službe i neprijateljske promičbe u oružništvu nije bilo.
4. Bještva iz oružništva od poslednjeg izvještaja nije bilo.
5. Ponašanje častnika, dočastnika i momčadi u vojarni i van ove dobro je.

IV. VANJSKA SITUACIJA:

Srbija: U znaku očekivanja događaja u savezu sa ljetnom kampanjom. Osjeća se previranje u narodu koji se opredjeljuje za komuniste ili za Dražu Mihailovića (Kralja Petra). Nedićeva vlada nema podrške u narodu no državni aparat dobro djeluje i službenici u Nediću vide svoga zaštitnika jer da nije njega oni bi ostali bez službe. To uviđaju i po neki građani koji smatraju da je Nedićeva politika samo toliko dobra, ukoliko ona uspije da zaštiti narod s jedne strane od komunističkih nereda a s druge strane od odmazde okupatorskih vlasti.

Nereda i pobuna nije bilo, stanje je dosta mirno osim pojedinih manjih komunističkih ispada. Srbski narod čvrsto vjeruje u poraz sila Osi.

Mađarska: Stanje mirno. Nereda i pobuna nije bilo. Po saznanju po cijeloj zemlji raspoređene su njemačke trupe a osobito u krajevima prema Rumuniji i više prema istoku. U vezi sa ovim ulaskom njemačke vojske u Mađarsku, pronose se glasine da je Mađarska po Njemcima okupirana, da su Njemci preuzeli kontrolu državne uprave i da su počeli progoniti Židove. Ovo za sada nije provjereno, ali sa podacima kojima se raspolaže u Mađarskoj može se stanje smatrati kao i u Bugarskoj za vrijeme ulaska njemačkih trupa. Ulazak njemačkih trupa u Mađarsku svakako bi imao uticaja i na smjer vanjske i unutarnje politike, osobito u pogledu postupka sa Židovima, kojih u Mađarskoj ima mnogo i koji su imali velikog uticaja na javni život zemlje. Taj židovski duh koji je do sada sprečavao da se zemlja podpuno angažira u ovome ratu sada će vjerojatno biti odstranjen i zemlja bi sve sile stavila na raspolaganje za uništenje boljševizma.

V. OBCI ZAKLJUČAK:

Prilike javne sigurnosti na području ciele pukovnije nepovoljne su. Mjere protivu sumnjivih osoba i strane promičbe preduzimaju se.

Komunističke i četničke odmetničke bande vrlo su aktivne na području Vel. župe Vuka i u kotaru Bijeljina župe Posavje, gdje upadaju u sela, odvođe i ubijaju naš živalj, novače pravoslavne mladiće u svoje redove, pljačkaju namirnice, stoku i odjevne predmete, te u većim skupinama napadaju naše male postrojbe i straže koje razoružavaju.

Oružničke postrojbe su nemoćne da ovo sprieče, pa je potrebna obsežna akcija čišćenja od jakih oružanih snaga.

Oružnička postaja Tavana, krila Brod, 15. travnja 1943. pod pritiskom partizana izselila se je na susjednu postaju Palator.¹³ Drugih promjena kod oružničkih postaja od zadnjt izvješća nije bilo.

(M. P.)

Zapovjednik pukovnik
Emanuel Mašek
Mašek

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

PREDSJEDNICTVO VLADE

Primljeno T. Broj Priloga Biljeg radna jedinica

5-5. 43 11/43—14 — — N

PRIJEM POSTE

Prim. dne 7/5 1943.

Red. broj 698 knjige IV
Zagreb, dne 5. svibnja 1943.

Predmet: Doglasno izvješće.

MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA
na ruke Dra. E. Bauera

Zagreb

Ustupa se doglasno izvješće 4 oružničke pukovnije u Tuzli od 30. IV. 1943. godine radi znanja i upotrebe.

(M. P.)

Po nalogu
POMOĆNIKA PREDSJEDNIKA VLADE
Vladin tajnik:
Raljević
(Dr. Raljević Vjekoslav)

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 30 APRILA 1943 GOD. O RASPOREDU I JACINI JEDINICA NOV OKO MRKONJIC GRADA¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Broj 521
Sarajevo, 30. travnja 1943.

Predmet: Koncentracija partizana na području Varcar Vakuf.²

GLAVNOM ZAPOVJEDNIŠTVU ORUŽNIČTVA SIGURNOSTNI ODJEL ZAGREB.
KOMANDI 118. JAGER DIVIZIJE Ia SARAJEVO.
ZAPOVJEDNIŠTVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA GLST. SARAJEVO.
OPUNOMOĆENIKU DRŽAVNE VLADE Dr. CANKIU SARAJEVO-
ZAPOVJEDNIKU 5. PJEŠAČKE DIVIZIJE SARAJEVO.

Oružnički krstareći odjel Varcar Vakuf javlja:

„Sa pouzdane strane saznalo se i utvrdilo slijedeće:

Da su se dne 24. travnja 1943. godine partizanske snage 9. krajiške partizanske brigade koncentrirale i došli neki dijelovi do sela Šipova i Bešnjeva (15 i 12.5 km. južno od Varcar Vakufa) a jedni u selo Pliva i Pljevski Podovi (20.5 i 21.5 km. jugo zapadno i južno od Varcar Vakufa).

Snage 1. krajiške brigade koncentrirale su se u Pribelji i Čardak Podovima³ sa prednjim dijelovima prema Dragnić Podovima (32.5 i 18.5 km. jugo zapadno od Varcar Vakufa).

Snage 4. krajiške brigade koncentrirale su se na Crnom Vrh⁴ (19-5 km. sjevero istočno od Glamoča), a snage 11. krajiške brigade nalaze se u Dubravama a neki dijelovi kreću prema Mliništima, gdje bi se sastali sa odredima 3. krajiške brigade.⁴

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 38/2—1, k. 149.

² Mrkonjić Grad

³ Vjerovatno Čardak Livade

⁴ Treća krajiška brigada u to vrijeme bila je kod Cajniča pod komandom Prve proleterske divizije.

Ribnički novoobrazovani odred sastavljen od 2 bataljona sa nekim delovima 11. krajiške brigade nalazi se u Resenovaču i Ribniku (22 km. zapadno od Varcar Vakufa) i okolici te namjeravaju krenuti preko Dimitora.

Jačina navedenih brigada računa se oko 1000—2000 partizana. Namjera zauzimanje Varcar Vakufa.⁵

Naoružanje ovih partizanskih snaga: 2 haubice, 5 teških i lakih bacača, teških i lakih strojica, utvrđeno je da svaki roj 4. bataljona 1. krajiške brigade ima po 1 strojicu. Sa streljivom su dobro opremljeni.

U selu Blagaj (41 km. jugo istočno od Varcar Vakufa) nalazi se štab partizanske divizije⁶ i oko 200 boraca te 200 ranjenika. U selu Vaganu nalazi se sjedište područja koje osigurava oko 100 boraca".

S molbom na znanje. Karta 1 : 100.000.

Dozapovjednik, pukovnik:
Koloman Bilić
Bilićpk